

Aan de slag
met
duurzaamheids-
verslaggeving



EY

Building a better
working world

Voorwoord – Aan de slag met duurzaamheidsverslaggeving

Duurzaamheid is een niet meer weg te denken thema in onze huidige maatschappij. Als samenleving staan we voor een immense verduurzamingsopgave om onze wereld leefbaar te houden. Van ondernemingen wordt verwacht dat zij daarin verantwoordelijkheid nemen voor de impact die zij hebben op mens, milieu en samenleving. Daarmee samenhangend is ook de vraag naar duurzaamheidsinformatie van ondernemingen toegenomen.

De afgelopen jaren heeft in dat kader ook duurzaamheidsverslaggeving steeds meer aandacht gekregen. Bedrijven rapporteren al vaak in het bestuursverslag over ESG maar vanwege het ontbreken van een gestandaardiseerde norm bestaat het gevaar op “greenwashing”. Er is daarom betere verslaggeving nodig over duurzaamheid om inzicht te geven hoe duurzaam ondernemingen zijn, zodat investeerders en financiers (zoals banken) beter rekening kunnen houden met duurzaamheid bij de keuzes die zij maken in welke entiteiten zij investeren of aan welke entiteiten kredieten worden verleend tegen welke voorwaarden.

Dit inzicht moeten ondernemingen onder andere gaan geven door middel van openbaarmaking van een duurzaamheidsverslag. Verschillende regelgevende instanties hebben daarom voorstellen gedaan om duurzaamheidsverslaggeving te verbeteren en te standaardiseren.

De regelgeving omtrent duurzaamheid is zeer omvangrijk en laat zich niet gemakkelijk lezen. De implementatie ervan zal nog uitdagender zijn, en het is van groot belang om hier tijdig mee te beginnen. Het kennismaken van de regelgeving is derhalve onontbeerlijk bij een goede voorbereiding voor het opstellen van een duurzaamheidsverslag. Daarom geeft deze publicatie een toegankelijk overzicht van en inzicht in de huidige en toekomstige richtlijnen voor de rapportage van niet-financiële informatie, inclusief duurzaamheidsverslaggeving. De regels worden in hoofdlijnen besproken en daarnaast wordt inzicht gegeven in de onderlinge verhouding tussen de diverse regels.

In de publicatie is de focus gelegd op de eind 2022 aangenomen Europese richtlijn duurzaamheidsrapportages (EU CSRD) die in 2023/2024 in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd zal worden. De EU CSRD zal vanaf boekjaar 2024 (rapportage in 2025) van toepassing zijn op grotere beursgenoteerde ondernemingen en vanaf boekjaar 2025 (rapportage in 2026) op alle “grote” BV’s en NV’s.

Deze publicatie gaat uit van de stand van regelgeving per januari 2023.

Inhoud

1

Algemeen en leeswijzer

2

Overzicht huidige en toekomstige
EU-regelgeving

- 2.1 Doel van de EU-regelgeving
- 2.2 Welke regelgeving is in welk jaar van toepassing?
- 2.3 Besluit bekendmaking niet-financiële informatie gebaseerd op de "EU Non-Financial Information Reporting Directive" (EU NFRD)
- 2.4 EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage ("Corporate Sustainability Reporting Directive" (EU CSRD)): hoofdlijnen
- 2.5 EU-Taxonomieverordening
- 2.6 EU-verordening voor informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële sector ("Sustainable Finance Disclosure Regulation" EU SFDR)
- 2.7 Voorstel EU-richtlijn inzake passende zorgvuldigheid op het gebied van duurzaam ondernemen ("Corporate Sustainability Due Diligence Directive": EU CSDDD)
- 2.8 Onafhankelijke toets door een externe accountant

3 EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

- 3.1 Inleiding
- 3.2 Toepassingsgebied en ingangsdatum
- 3.3 Vrijstellingen
- 3.4 Dubbele materialiteit
- 3.5 Bestuursverslag, "tagging" (labelen van data) en deponering
- 3.6 Niet voldoen aan EU CSRD en/of ESRS'en
- 3.7 Europese duurzaamheidsverslaggeving standaarden
 - 3.7.1 Algemene uitleg en indeling
 - 3.7.2 Categorieën van standaarden
 - 3.7.3 Conceptuele uitgangspunten en algemene openbaarmakingsvereisten
 - 3.7.4 Sociaal gerelateerde duurzaamheidsstandaarden
 - 3.7.5 Governance gerelateerde standaard
 - 3.7.6 Toekomstige ontwikkelingen

4 Internationale standaarden voor sustainability reporting, ontwikkeld door de ISSB

- 4.1 ISSB
- 4.2 "IFRS duurzaamheidsverslaggeving standaarden"
- 4.3 Algemene toelichtingseisen ("General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information" (S1))
- 4.4 Klimaat gerelateerde toelichtingseisen
- 4.5 Verhouding tussen de verschillende standaarden

5 Integrated Reporting

- 5.1 Algemeen
- 5.2 Raamwerk <IR>

1



Algemeen en leeswijzer

Duurzaamheid is een niet meer weg te denken thema in onze huidige maatschappij. Als samenleving staan we voor een immense verduurzamingsopgave om onze wereld leefbaar te houden. Van ondernemingen wordt verwacht dat zij daarin verantwoordelijkheid nemen voor de impact die zij hebben op mens, milieu en samenleving. Daarmee samenhangend is ook de vraag naar duurzaamheidsinformatie van ondernemingen toegenomen. Deze toegenomen vraag hangt samen met de veranderende aard van risico's van de bedrijfsvoering bij ondernemingen en een groeiend bewustzijn bij beleggers voor de financiële gevolgen van die risico's.

Er zijn verschillende private organisaties die de afgelopen jaren diverse standaarden, richtsnoeren of raamwerken over duurzaamheidsverslaggeving (op vrijwillige basis) voor (beursgenoteerde) ondernemingen tot stand hebben gebracht. In dat kader kunnen als meest bekende voorbeelden de standaarden worden genoemd die sinds 1997 zijn opgesteld door het "Global Reporting Initiative" en, sinds 2011, het "Integrated Reporting Framework" van de "International Integrated Reporting Council" (<IR> zie par. 5). Deze GRI- en IR-standaarden worden internationaal door diverse ondernemingen vrijwillig toegepast. Op grond van EU-wetgeving zijn sinds 2017 grote organisaties van openbaar belang, kredietinstellingen en verzekeringsmaatschappijen in de EU verplicht om over niet-financiële informatie te rapporteren in het bestuursverslag. Deze zogenoemde NFI (niet-financiële informatie) rapportages hebben echter verschillende tekortkomingen laten zien. De gerapporteerde informatie mist bijvoorbeeld relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid – aldus de kritiek van beleggers en andere belanghebbenden – en is dus niet geschikt om te gebruiken bij besluitvorming. Ten slotte zijn de bovengenoemde (internationale) standaarden, richtsnoeren of "frameworks" niet verplicht van toepassing of worden slechts toegepast door een relatief kleine groep bedrijven.

Als gevolg van deze kritiek is met name de afgelopen twee jaar zowel binnen Europa als wereldwijd een aantal (ontwerp)standaarden gepubliceerd die als gemeenschappelijk doel hebben de transparantie en betrouwbaarheid van duurzaamheidsinformatie van ondernemingen te vergroten en de vergelijkbaarheid tussen ondernemingen te bevorderen.

In deze publicatie wordt een overzicht gegeven van de huidige en toekomstige richtlijnen voor de rapportage van niet-financiële informatie, inclusief duurzaamheidsverslaggeving. Deze worden in hoofdlijnen besproken. Hierbij komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- ▶ huidige en toekomstige EU-regelgeving;
- ▶ doel van de EU-regelgeving (zie par. 2.1);
- ▶ welke regelgeving is in welk jaar van toepassing (zie par. 2.2);
- ▶ besluit bekendmaking niet-financiële informatie gebaseerd op de EU-Non-Financial Information Reporting Directive (EU NFRD) (zie par. 2.3);
- ▶ EU-richtlijn duurzaamheidsrapportage ("Corporate Sustainability Reporting Directive" (EU CSRD)) in hoofdlijnen (zie par. 2.4), nader uitgewerkt in par. 3);
- ▶ EU-Taxonomieverordening (zie par. 2.5);
- ▶ EU-verordening voor informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële sector ("Sustainable Finance Disclosure Regulation" (EU SFDR) (zie par. 2.6);
- ▶ Voorstel EU-richtlijn passende zorgvuldigheid op het gebied van duurzaam ondernemen ("Corporate Sustainability Due Diligence Directive" (EU CSDDD) (zie par. 2.7);
- ▶ onafhankelijke assurance door een accountant/"assurance provider" (zie par. 2.8);
- ▶ EU-richtlijn duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail (zie par. 3);
- ▶ internationale standaarden voor "sustainability reporting" die worden ontwikkeld door de ISSB (zie par. 4); en
- ▶ integratie van financiële en niet-financiële informatie ("Integrated Reporting" <IR> (zie par. 5).

2



Overzicht huidige en toekomstige EU-regelgeving

2.1 Doel van de EU-regelgeving

In het VN-klimaatakkoord van Parijs dat eind 2015 door bijna alle landen van de wereld is ondertekend, is onder andere afgesproken de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graad Celsius. Eind 2019 is door de Europese Commissie in de zogenoemde "European Green Deal" (hierna: EU "Green Deal") de ambitie uitgesproken om in 2050 klimaatneutraal te zijn en tegelijkertijd toekomstbestendige economische groei te bevorderen die zorgt voor stabiliteit, werkgelegenheid en duurzame investeringen. Deze EU "Green Deal" heeft tot doel om de Europese Unie om te vormen tot een moderne en concurrerende economie waarbij op een efficiënte manier met hulpbronnen wordt omgegaan en zonder netto-uitstoot van broeikasgassen in 2050. Om de EU voor 2050 klimaatneutraal te maken, is een routekaart uitgestippeld met een hele reeks aan (ook wettelijke) maatregelen

Mede om die reden publiceerde de Europese Commissie in 2018 het "Action Plan on Financing Sustainable Growth": Actieplan: duurzame groei financieren (hierna te noemen Actieplan). Als de EU meer duurzame economische groei wil ontwikkelen, de stabiliteit van het financiële stelsel wil garanderen en meer transparantie en langetermijndenken in de economie wil stimuleren, dan moet volgens de Europese Commissie een grootscheepse omschakeling worden gemaakt in de wijze waarop het huidige financiële stelsel functioneert en moet privaat kapitaal zich gaan richten op duurzame investeringen. Om dit te bewerkstelligen heeft de Europese Commissie onder meer dit Actieplan opgesteld dat drie specifieke doelen dient:

- ▶ heroriënteren van kapitaalstromen naar duurzame beleggingen om duurzame en inclusieve groei te realiseren;
- ▶ beheersen van financiële (systeem-)risico's die voortvloeien uit klimaatverandering, uitputting van hulpbronnen, aantasting van het milieu en sociale kwesties; en

- ▶ bevorderen van transparantie en langetermijndenken in financiële en economische activiteiten.

De EU "Green Deal" bestrijkt alle sectoren van de economie, zoals vervoer, energie, landbouw en infrastructuur, maar ook bijvoorbeeld de ICT. Om de groene transitie te bekostigen, moeten er publieke en private geldstromen naar duurzame economische activiteiten vloeien. Dat betekent dat inzicht nodig is in hoe duurzaam ondernemingen zijn, zodat investeerders en financiers (zoals banken) beter rekening kunnen houden met duurzaamheid bij de keuzes die zij maken in welke entiteiten zij investeren of aan welke entiteiten kredieten worden verleend tegen welke voorwaarden. Dit inzicht moeten ondernemingen onder andere gaan geven door middel van de opstelling en openbaarmaking van een duurzaamheidsverslag ("Sustainability Report"). De term duurzaamheid is daarbij een breed begrip, hetgeen ook wel wordt aangeduid als ESG waarbij:

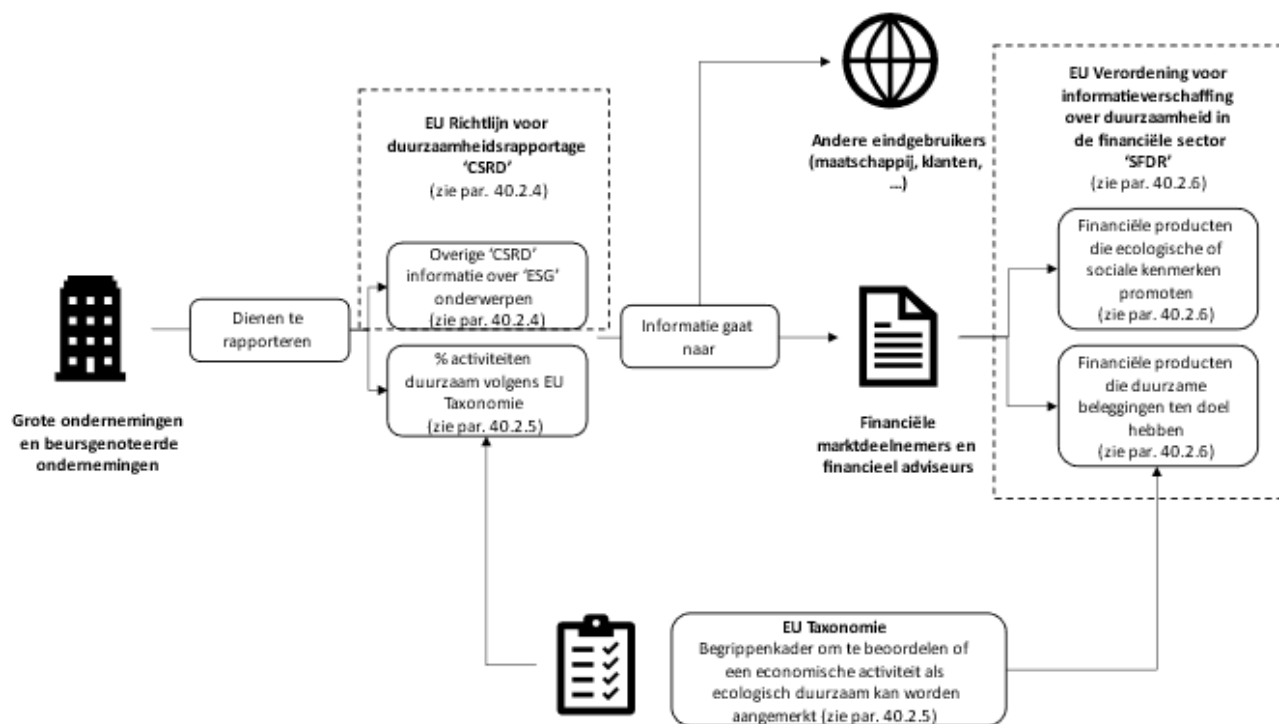
- ▶ E staat voor Environment (ecologisch, milieu);
- ▶ S staat voor Social (sociaal, mensen);
- ▶ G staat voor Governance (bestuur).

Ook onderdeel van de EU "Green Deal" is dat financiële marktdeelnemers en financieel adviseurs duurzaamheidsinformatie moeten verschaffen aan beleggers en vermogensbeheerders. Uit bovenstaande volgt dat de openbaarmaking van relevante, vergelijkbare en betrouwbare duurzaamheidsinformatie belangrijk is om de doelstellingen van de EU "Green Deal" te behalen en "greenwashing" (het zich groener of maatschappelijk verantwoordelijker voordoen dan men daadwerkelijk is) tegen te gaan. Als onderdeel hiervan heeft de EU inmiddels een aantal EU-Verordeningen en EU-richtlijnen gepubliceerd of aangekondigd die in de paragrafen 2.3 tot en met 2.7 worden besproken.

Overzicht huidige en toekomstige EU-regelgeving

2

Het onderstaande plaatje laat de samenhang zien tussen de verschillende regelgeving onder de EU "Green Deal"¹.



2.2 Welke regelgeving is in welk jaar van toepassing?

Zoals in de leeswijzer in paragraaf 1 is aangegeven zijn er diverse EU-regelingen op het gebied van duurzaamheidsverslaggeving.

De onderstaande tabel geeft op hoofdlijnen aan welke regeling verplicht van toepassing is op welke onderneming en vanaf wanneer de regelgeving verplicht moet worden toegepast. Een organisatie kan daarbij in meerdere categorieën vallen, zoals bijvoorbeeld een grote bank.

1 Afbeelding gebaseerd op de "sustainable finance taxonomy factsheet" van de Europese Commissie

Overzicht huidige en toekomstige EU-regelgeving

Huidige en toekomstige EU-regelgeving					Internationale regelgeving
	NFRD	EU-Taxonomie	CSRD/ESRS	SFDR	ISSB
Grote organisaties van openbaar belang (banken, verzekeraars, beursvennootschappen) met meer dan 500 werknemers	Sinds 2017 van toepassing, wordt vervangen zodra de CSRD in 2024 van toepassing wordt.	Boekjaren vanaf 2021 ² : economische activiteiten in bepaalde sectoren ("eligible"). Boekjaren vanaf 2022: zijn de economische activiteiten in bepaalde sectoren duurzaam ("aligned").	Vanaf boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2024 (rapportage in 2025).	Van toepassing indien financiële marktdeelnemer of financieel adviseur.	Niet verplicht van toepassing.
Grote ondernemingen met een EU-rechtsvorm tenzij groepsvrijstelling van toepassing is	Niet verplicht van toepassing.	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2025 (rapportage in 2026).	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2025 (rapportage in 2026).	Van toepassing indien financiële marktdeelnemer of financieel adviseur.	Niet verplicht van toepassing.
Middelgrote en kleine beursvennootschappen, behalve micro beursvennootschappen	Niet verplicht van toepassing.	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2026 (rapportage in 2027) met mogelijkheid om dit uit te stellen naar boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2028.	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2026 (rapportage in 2027) met mogelijkheid voor de vennootschap om dit uit te stellen naar boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2028.	Van toepassing indien financiële marktdeelnemer of financieel adviseur.	Niet verplicht van toepassing.
Niet EU-ondernemingen indien: ► twee opeenvolgende boekjaren > € 150 mio netto-omzet binnen EU, én ► sprake van een dochtermaatschappij die als groot kwalificeert of een middelgrote of kleine beursvennootschap is en/of een bijkantoor heeft met een netto-omzet > € 40 mio over het voorgaande boekjaar	Niet verplicht van toepassing.	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2028 (rapportage in 2029).	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2028 (rapportage in 2029).	Van toepassing indien financiële marktdeelnemer of financieel adviseur en die actief zijn op de EU-markt. Hierbij zijn geen groottecriteria van toepassing.	Niet verplicht van toepassing.
Financiële marktdeelnemers, waaronder banken, beleggingsinstellingen et cetera, tevens grote OOB met meer dan 500 werknemers	Sinds 2017 van toepassing, wordt vervangen zodra de CSRD in 2024 van toepassing wordt.	Boekjaren vanaf 2021: economische activiteiten in bepaalde sectoren ("eligible"). Boekjaren vanaf 2022: zijn de economische activiteiten in bepaalde sectoren duurzaam ("aligned").	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2024 (rapportage in 2025).	Sinds boekjaar 2022 van toepassing (tevens op financieel adviseurs): verplichte openbaarmaking aanvullende level 2 vereisten (product-informatie) naast level 1 vereisten (entiteitsinformatie).	Niet verplicht van toepassing.
Financiële marktdeelnemers, waaronder banken, beleggingsinstellingen, niet tevens grote OOB met meer dan 500 werknemers et cetera	Niet verplicht van toepassing.	Boekjaren vanaf 2021: economische activiteiten in bepaalde sectoren ("eligible"). Boekjaren vanaf 2022: zijn de economische activiteiten in bepaalde sectoren duurzaam ("aligned").	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2025 (rapportage in 2026).	Sinds boekjaar 2022 (tevens op financieel adviseurs) van toepassing: verplichte openbaarmaking aanvullende level 2 vereisten (product-informatie) naast level 1 vereisten (entiteitsinformatie).	Niet verplicht van toepassing.

2 Deze eisen betreffen voor boekjaren 2021 en 2022 alleen klimaatmitigatie (de bestrijding van klimaatverandering) en klimaatadaptatie (de aanpassing aan klimaatverandering). Voor boekjaren 2023 of 2024 gelden tevens de bepalingen van de andere vier doelstellingen (zie par. 2.5).

2.3 Besluit bekendmaking niet-financiële informatie gebaseerd op de “EU Non-Financial Information Reporting Directive” (EU NFRD)

Sinds 2017 is wettelijk voorgeschreven dat grote OOB's (zoals gedefinieerd in art. 2:398 lid 7 BW), te weten beursgenoteerde vennootschappen, banken en verzekeraars, met meer dan 500 werknemers een zogeheten niet-financiële verklaring opnemen als onderdeel van het bestuursverslag. Dit voorschrift inzake de niet-financiële rapportage is in de Nederlandse wetgeving opgenomen (Besluit bekendmaking niet-financiële informatie; Stb. 2017, nr. 100). Dit was een direct gevolg van de implementatie van een wijziging uit 2014 van de EU-richtlijn jaarrekening (2014/95/EU), de zogeheten EU-richtlijn Niet-Financiële Informatie (EU NFRD). De toenmalige invoering van deze verplichte niet-financiële verklaring (hierna te noemen: niet-financiële rapportage) in het bestuursverslag, via de EU NFRD, was bedoeld als een belangrijke stap in de richting van duurzaamheidsverslaggeving. Deze EU NFRD laat tegelijkertijd nog grotendeels open op welke manieren grote OOB's met meer dan 500 werknemers moeten rapporteren over de niet-financiële aspecten van hun bedrijfsvoering en welke informatie daarbij opgenomen moet worden. De Europese Commissie heeft daarvoor wel enkele nadere toelichtingen, in de vorm van niet-verplichte richtsnoeren, uitgebracht die konden dienen als voorbeelden voor een dergelijke rapportage. Het al dan niet toepassen van deze richtsnoeren is zoals gezegd echter vrijwillig en heeft onvoldoende geleid tot vergelijkbaarheid.

In deze niet-financiële rapportage wordt mededeling gedaan over:

- ▶ het bedrijfsmodel van de rechtspersoon;
- ▶ het beleid inzake milieu, personeel, mensenrechten, corruptie/omkoping én de voornaamste risico's hieromtrent en de beheersing van deze risico's; en
- ▶ de niet-financiële prestatie-indicatoren.

Een grote OOB met meer dan 500 werknemers dient deze niet-financiële rapportage op te nemen in het bestuursverslag. In de bijzondere situatie dat er op dit punt geen beleid is geformuleerd, moet hiervan gemotiveerd opgave worden gedaan in het bestuursverslag. Slechts in uitzonderlijke gevallen kunnen de mededelingen achterwege blijven, namelijk indien zij betrekking hebben op ophanden zijnde ontwikkelingen of zaken waarover wordt onderhandeld en vermelding daarvan ernstige schade zou toebrengen aan de commerciële positie van de rechtspersoon. Al mag het om bovengenoemde reden achterwege laten van de mededelingen niet in de weg staan aan een getrouw en evenwichtig begrip van de ontwikkeling, resultaten en positie van de rechtspersoon en de effecten van diens activiteiten.

Met ingang van 2021 is de niet-financiële informatie die in het bestuursverslag van een grote OOB met meer dan 500 werknemers moet worden opgenomen uitgebreid met informatie over de EU-Taxonomie, dit als gevolg van de rechtstreeks werkende EU-Taxonomieverordening. Zie paragraaf 2.5 voor meer informatie.

De EU NFRD is eind 2022 vervangen en aanzienlijk uitgebreid door de nieuwe EU-richtlijn duurzaamheidsrapportage (“Corporate Sustainability Reporting Directive”/EU CSRD; Richtlijn EU 2022/2464). Zie paragraaf 2.4 voor meer informatie over deze nieuwe EU-richtlijn duurzaamheidsrapportage. De bepalingen van de EU CSRD zullen vanaf boekjaar 2024 ingevoerd moeten zijn in de wetgeving van de EU-lidstaten en van kracht worden. In het boekjaar 2022 en 2023 zijn de (huidige) bepalingen van de EU NFRD nog van toepassing.

2.4 EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage ("Corporate Sustainability Reporting Directive" (EU CSRD)): hoofdlijnen

In november 2022 heeft het Europese Parlement en de Europese Raad van Ministers de EU-richtlijn duurzaamheidsrapportage (Richtlijn EU 2022/2464)/"Corporate Sustainability Reporting Directive"/ EU CSRD) aangenomen en deze richtlijn is op 16 december 2022 gepubliceerd. Deze EU CSRD kan worden beschouwd als belangrijk onderdeel van de EU "Green Deal" aangezien dit zal moeten zorgen voor meer transparantie over duurzaamheid en betere kwaliteit van duurzaamheidsinformatie.

Er is betere verslaggeving nodig over duurzaamheid om inzicht te geven hoe duurzaam ondernemingen zijn, zodat investeerders en financiers (zoals banken) beter rekening kunnen houden met duurzaamheid bij de keuzes die zij maken in welke entiteiten zij investeren of aan welke entiteiten kredieten worden verleend tegen welke voorwaarden. Dit inzicht moeten ondernemingen onder andere gaan geven door middel van openbaarmaking van een duurzaamheidsverslag ("Sustainability Report"). Hierbij willen we benadrukken dat dit duurzaamheidsverslag, als onderdeel van het bestuursverslag, transparantie geeft inzake duurzaamheid ongeacht of een onderneming al daadwerkelijk duurzaam is. Het doel van de EU CSRD is om ervoor te zorgen dat een onderneming enerzijds adequate (relevante, betrouwbare en vergelijkbare) informatie openbaar maakt over de duurzaamheidsrisico's die zij loopt en anderzijds over de impact die de onderneming heeft op de samenleving en het milieu.

De EU CSRD introduceert gedetailleerde rapportagevereisten over de impact van bedrijven op milieu, mensenrechten, sociale normen en bedrijfsethisch gedrag, dit op basis van gemeenschappelijke (verslaggevings)criteria en in

overeenstemming met de klimaatdoelstellingen van de EU. Deze gestandaardiseerde benadering van duurzaamheidsrapportage heeft tot doel belanghebbenden zoals investeerders of de samenleving te helpen om beter geïnformeerde beslissingen te nemen over onder andere duurzaamheidsvraagstukken.

Om consistentie van de toekomstige duurzaamheidsrapportages te waarborgen, zijn op verzoek van de Europese Commissie in 2022 door EFRAG ("European Financial Reporting Advisory Group") voorstellen voor Europese duurzaamheidsstandaarden ("European Sustainability Reporting Standards" (EU ESRS)) opgesteld. Deze EU ESRS worden nader besproken in paragraaf 3.7.

2.5 EU-Taxonomieverordening

Als invulling van het in paragraaf 2.1 genoemde actieplan van de EU wordt er sinds enkele jaren een EU-classificatiesysteem voor duurzame activiteiten ontwikkeld. Dit systeem is belangrijk omdat de beoogde verschuiving van kapitaalstromen naar meer duurzame economische activiteiten vraagt om duidelijkheid over welke activiteiten bijdragen aan de matiging van of de aanpassing aan de klimaatverandering alsmede aan ecologische en sociale doelstellingen. Er is daarom een gedeeld begrippenkader ontwikkeld van wat duurzame economische activiteiten zijn. De EU-taxonomieverordening (EU) 2020/852 heeft dit begrippenkader (taxonomie) gecreëerd om te beoordelen of een economische activiteit als ecologisch duurzaam kan worden aangemerkt.

De EU-Taxonomieverordening is rechtstreeks van toepassing binnen de hele EU, wat betekent dat er geen (nadere) implementatie daarvan in de nationale wetgeving van de EU-lidstaten nodig is. Op dit moment is in Nederland de EU-Taxonomieverordening verplicht van toepassing op ondernemingen die onder het toepassingsgebied van de huidige EU NFRD vallen: grote OOB's met meer dan 500 werknemers.

Overzicht huidige en toekomstige EU-regelgeving

2

De EU-Taxonomieverordening was voor het eerst gedeeltelijk van toepassing, als onderdeel van de niet-financiële rapportage in het bestuursverslag, op verslagjaar 2021. Vanaf verslagjaar 2022 zijn de vereisten vanuit de EU-Taxonomieverordening verder uitgebreid.

Van belang is dat het behalen van de Europese klimaatdoelstellingen niet alleen gaat over het terugdringen van CO₂-uitstoot, maar bijvoorbeeld ook over het recyclen van plastic, behoud van specifieke diersoorten en tegengaan van lozing van giftige stoffen in het milieu.

- ▶ de bestrijding van klimaatverandering (klimaatmitigatie);
- ▶ de aanpassing aan klimaatverandering (klimaatadaptatie);
- ▶ het duurzaam gebruik en de bescherming van water en marine hulpbronnen;
- ▶ de transitie naar een circulaire economie;
- ▶ de preventie en bestrijding van verontreiniging; en
- ▶ de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen.

De achtergrond van de EU-Taxonomieverordening kan als volgt worden verduidelijkt. Voor de eerste twee milieudoelstellingen maakt de EU-Taxonomie een onderscheid door aan te geven of de economische activiteiten een bijdrage leveren aan het behalen van één van deze twee milieudoelstellingen: bestrijden van klimaatverandering en de aanpassing aan klimaatverandering. De activiteiten die daartoe een bijdrage leveren, worden in de EU-Taxonomie gecategoriseerd in drie categorieën, zoals is te zien in onderstaand plaatje: koolstofarm, transitie en faciliterend.

bv. wind- en zonne-energieparken



koolstofarm

bv. onderhoud netwerken



faciliterend



transitie

bv. productie van cement en staal

De koolstofarme activiteiten zijn van zichzelf duurzaam, bijvoorbeeld de productie van zonne- of windenergie of de installatie van een warmtepomp. Deze leveren een directe bijdrage aan het behalen van de klimaatdoelstellingen.

Transitie-activiteiten zijn activiteiten die een streng transitiepad moeten volgen om van hoge CO₂-uitstoot naar koolstofarm te gaan. Bijvoorbeeld de productie van plastic, staal, cement en aluminium zijn activiteiten met veel CO₂-uitstoot. Hiervan wordt de grootste bijdrage aan de klimaatdoelstellingen verwacht.

Faciliterende activiteiten ondersteunen (de transitie naar) koolstofarme activiteiten. Voorbeelden daarvan zijn de aanleg van een elektriciteitsnetwerk of energieopslag.

Voor zowel de eerste milieudoelstelling klimaatmitigatie (de bestrijding van klimaatverandering) als de tweede milieudoelstelling klimaatadaptatie (de aanpassing aan klimaatverandering) heeft de Europese Commissie inmiddels technische screening criteria ontwikkeld. Aan de hand van deze technische criteria kan worden vastgesteld of een specifieke economische activiteit kan worden aangemerkt als substantieel bijdragend aan klimaatmitigatie of aan klimaatadaptatie. Daarnaast mag deze activiteit geen significante schade toebrengen of afbreuk doen ("Do No Significant Harm": DNSH) aan één van de andere bovengenoemde milieudoelstellingen. Als laatste moet de activiteit tevens aan sociale minimumeisen voldoen ("social minimum safeguards"), zoals vastgesteld in andere EU- of (inter)nationale-regelgeving (onder andere OESO-richtlijnen voor "Multinational Enterprises" en de UN "Guiding Principles on Business and Human Rights").

De verdere invulling, inclusief de technische screening criteria, van de andere vier doelstellingen door de Europese Commissie is nog niet gereed, zodat deze bepalingen pas later (vanaf verslagjaar 2023 of 2024) van toepassing zullen zijn.

Vanaf jaarverslagen 2021 zijn grote OOB's met meer dan 500 werknemers verplicht om met behulp van KPI's te rapporteren in hoeverre de economische activiteiten van de onderneming specifiek in de EU-Taxonomie zijn genoemd ("taxonomy-eligible"). Per milieudoelstelling zijn er diverse economische activiteiten gedefinieerd in de EU-Taxonomie. Voor de categorie klimaatmitigatie zijn bijvoorbeeld als relevante activiteiten voor de bouwsector opgenomen.

- ▶ bouw van een nieuw gebouw;
- ▶ herbouw; en
- ▶ infrastructuur voor koolstofarm wegtransport en openbaar vervoer.

De indicatoren (KPI's) die gehanteerd moeten worden zijn het aandeel van de "taxonomy-eligible" economische activiteiten van de onderneming in diens totale omzet, kapitaaluitgaven (CAPEX) en operationele uitgaven (OPEX).

Vanaf jaarverslagen 2022 moeten grote OOB's met meer dan 500 werknemers tevens rapporteren of de economische activiteiten die in de EU-Taxonomie zijn genoemd ("taxonomy-eligible"), voldoen aan de technische criteria van een milieudoelstelling ("taxonomy-aligned"). Op die manier wordt verduidelijkt of een economische activiteit in een categorie die belangrijk is voor het verwezenlijken van een milieudoelstelling ook daadwerkelijk duurzaam is.

Als gevolg hiervan zal een grote OOB met meer dan 500 werknemers vanaf 2022 dus ten aanzien van een "taxonomy-eligible" economische activiteit de volgende driestappentoets doorlopen:

1. draagt de activiteit substantieel bij aan één van de eerste twee milieudoelstellingen (vanaf 2023 of 2024 wordt dit verder uitgebreid) en voldoet de activiteit aan de technische screening criteria;
2. brengt de activiteit geen significante schade toe aan één van de andere milieudoelstellingen; en
3. voldoet de activiteit aan minimale sociale waarborgen.

Indien aan bovenstaande criteria wordt voldaan, wordt de activiteit beschouwd als "taxonomy-aligned". Op die manier kan gerapporteerd worden welk deel van de "taxonomy-eligible" omzet, CAPEX en OPEX ook "taxonomy-aligned" is en dus daadwerkelijk bijdraagt aan de milieudoelstelling. Deze gegevens worden, als onderdeel van de niet-financiële rapportage, gepubliceerd in het bestuursverslag.

Voorbeeld 1: Verschil "taxonomy-eligible" en "taxonomy-aligned"

De productie van cement staat op de lijst met activiteiten in de EU-Taxonomie, waardoor de productie van cement in aanmerking komt/relevant is ("eligible") als economische activiteit voor de EU-Taxonomie. Als de productie van cement de enige activiteit van de onderneming is, dan heeft deze producent een "eligible" percentage van 100%. De productie van cement is vervolgens pas "aligned" als aan de hierboven beschreven driestappentoets is voldaan, waarbij de technische screening criteria aangeven bij welke maximale CO₂-uitstoot er wordt bijgedragen aan de milieudoelstellingen. Deze producent van cement kan dus een "eligible" percentage van 100% hebben, terwijl er geen sprake is van "aligned" omzet omdat bijvoorbeeld niet aan de technische criteria wordt voldaan.

Dit eenvoudige voorbeeld laat ook zien dat de kwalificatie "eligible" niets zegt over de vraag of een activiteit duurzaam (groen) is, maar alleen of de activiteit in potentie kan bijdragen aan een milieudoelstelling geformuleerd in de EU-Taxonomie.

Voorbeeld 2: Driestappentoets EU-Taxonomieverordening

Een onderneming heeft twee activiteiten:

- ▶ het bouwen van gebouwen (70% van de omzet); en
- ▶ het renoveren van gebouwen (30% van de omzet).

Beide activiteiten worden aangemerkt als een economisch relevante activiteit in de EU-Taxonomie. Dit betekent dat 100% van de totale omzet relevant ("eligible") is onder de EU-Taxonomie.

Stap 1: Voor de rapportering in het bestuursverslag over 2022 bekijkt de onderneming de technische criteria die bij de economische activiteiten horen, voor zowel de milieudoelstelling klimaatmitigatie als klimaatadaptatie. Voor de milieudoelstelling klimaatadaptatie constateert de onderneming dat voor beide activiteiten de technische criteria (onder andere het in kaart brengen van fysieke klimaatrisico's) niet behaald zijn. Met betrekking tot de milieudoelstelling klimaatmitigatie geldt dat voor de activiteit "bouwen van gebouwen" de technische criteria (bijvoorbeeld drempelwaarde inzake energieprestatie, luchtdichtheid en aardopwarmingsvermogen) ook niet gehaald worden. Daardoor is deze activiteit niet in lijn met de EU-Taxonomie. Voor de activiteit "renoveren" geldt wel dat de technische criteria (drempelwaarde) aantoonbaar gehaald zijn.

Stap 2: Voor de activiteit "renoveren" wordt nagegaan of de "Do No Significant Harm" criteria behaald worden. De onderneming stelt vast dat de activiteit "renoveren" geen afbreuk doet aan de andere milieucategorieën.

Stap 3: De onderneming werkt volgens de OESO- en VN-richtlijnen voor bedrijven en kan dit onderschrijven. De activiteit "renoveren" voldoet daarmee ook aan de sociale minimumeisen.

Conclusie: Voor deze onderneming is 30% van de omzet in lijn met de EU-Taxonomie als het gaat om de milieucategorie klimaatmitigatie en 0% als het gaat om milieuprestatie.

De onderneming beschrijft, als onderdeel van de niet-financiële rapportage, in het bestuursverslag over 2022 welk percentage van de omzet relevante omzet is voor de EU-Taxonomie en welke activiteiten dit betreft. In dit voorbeeld is 100% van de omzet "eligible" voor zowel klimaatmitigatie als klimaatadaptatie, namelijk alle omzet van de activiteiten Nieuwbouw en Renovatie. Ook publiceert de onderneming voor de milieudoelstellingen klimaatmitigatie en klimaatadaptatie het percentage van de omzet dat voldoet aan de EU-Taxonomie ("aligned") en op welke manier dit vastgesteld is. In dit voorbeeld is 0% van de omzet "aligned" als het gaat om klimaatadaptatie. Met betrekking tot klimaatmitigatie is 30% wel "aligned" (Renovatie) en 70% niet (Nieuwbouw).

De vereisten vanuit de EU-Taxonomie staan niet op zichzelf. Deze vereisten gelden al gedeeltelijk vanaf boekjaar 2021, maar deze vereisten worden geïntegreerd in de EU CSRD en EU ESRS'en welke vanaf boekjaar 2024 zullen gaan gelden.

Daardoor zal in het duurzaamheidsrapport tevens informatie worden verstrekt gebaseerd op de EU-Taxonomie(vereisten).

2.6 EU-verordening voor informatieverstrekking over duurzaamheid in de financiële sector (“Sustainable Finance Disclosure Regulation” EU SFDR)

Sinds 2021 is de rechtstreeks werkende Europese verordening met betrekking tot informatieverstrekking over duurzaamheid in de financiële sector van toepassing. Deze EU-verordening, de “Sustainable Finance Disclosure Regulation” (EU SFDR), maakt net als de EU CSRD en de EU-Taxonomie deel uit van het “Action Plan for Financing Sustainable Growth” van de Europese Commissie. De EU SFDR is in beginsel van toepassing op alle financiële marktdeelnemers en financieel adviseurs, waaronder banken, beleggingsondernemingen, pensioenfondsen, vermogensbeheerders (inclusief beheerders die onder het AIFMD-registratieregime vallen) en enkele levensverzekeraars. Dergelijke financiële marktdeelnemers en financieel adviseurs dienen informatie te verschaffen op entiteits- en productniveau ten aanzien van onder andere:

- ▶ de integratie van duurzaamheidsrisico's in hun beleggingsbeslissingsprocedures, beleggingsadvies of verzekeringsadvies; en
- ▶ de waarschijnlijke effecten van de duurzaamheidsrisico's op het rendement van de financiële producten.

Omdat het voor beleggers belangrijk is te weten hoe de financiële marktdeelnemer of financieel adviseur omgaat met duurzaamheidsrisico's dient over duurzaamheidsrisico's van het financiële product informatie te worden verstrekt onder andere op de website, in precontractuele informatieverstrekking (bijvoorbeeld het prospectus) en in periodieke verslagen (zoals bestuursverslagen). Voorbeelden van zulke duurzaamheidsrisico's zijn: blootstellingen aan plotselinge en extreme weersomstandigheden (zoals overstromingen en hittegolven), slechte sociale condities (zoals slechte

werkomstandigheden en kinderarbeid) of slechte personeels- of managementcondities (zoals belastingontduiking en omkoping).

De precieze transparantieplichtingen volgens de EU SFDR zijn afhankelijk van het type product dat wordt aangeboden door de financiële marktdeelnemer of financieel adviseur. De EU SFDR maakt onderscheid tussen financiële producten die:

- ▶ ecologische of sociale kenmerken promoten;
- ▶ duurzame beleggingen ten doel hebben; en
- ▶ niet als duurzaam worden gepromoot.

Financiële producten die duurzame beleggingen ten doel hebben gaan een stap verder dan financiële producten die ecologische of sociale kenmerken promoten. Bij deze laatste categorie zijn duurzame beleggingen niet het hoofddoel van het product. Een voorbeeld van een financieel product dat ecologische of sociale kenmerken promoot, is bijvoorbeeld een financieel product dat bepaalde investeringen die mogelijk negatief zijn voor het milieu, uitsluit. Een voorbeeld van een financieel product dat duurzame beleggingen als doel heeft, is bijvoorbeeld een financieel product dat specifiek belegt in ondernemingen die als doel hebben om CO₂-emissies te reduceren.

Dit betekent niet dat elk product dezelfde mate van duurzaamheid kent of moet kennen. Het betekent dat bij elk product dat in de markt is gezet als duurzaam, in welke mate dan ook, er transparantie moet zijn over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de duurzaamheidskenmerken.

De doelen of kenmerken van duurzame financiële producten zijn belangrijk bij de beoordeling of producten passen bij de voorkeuren en verwachtingen van klanten. Een gevolg van het formuleren van een duurzaam doel of kenmerk is dat marktpartijen zich hier (achteraf) ook periodiek over zullen moeten verantwoorden: doet het product wat wordt beloofd?

Deze verantwoording moet worden opgenomen in de aangewezen reguliere periodieke verslagen. Het gaat om de volgende informatie: de integratie van duurzaamheidsrisico's in hun beleggingsbeslissingsprocedures, beleggingsadvies of verzekeringsadvies; en

- ▶ Voor een financieel product dat onder andere ecologische of sociale kenmerken of een combinatie van deze kenmerken promoot: de mate waarin aan de ecologische of sociale kenmerken is voldaan.
- ▶ Voor een financieel product dat duurzame beleggingen tot doel heeft of vermindering van koolstofemissies:
 - ▶ het algemene duurzaamheid gerelateerde effect van het financiële product aan de hand van relevante duurzaamheidsindicatoren; of
 - ▶ indien een index als referentiebenchmark is aangewezen, een vergelijking tussen het algemene duurzaamheid gerelateerde effect van het financieel product met de effecten van de aangewezen index en van een brede marktindex aan de hand van duurzaamheidsindicatoren.

In de periodieke verslagen dient de vereiste informatie in een bijlage, in de vorm van een template, te worden opgenomen. In een dergelijke template, omschreven in een gedelegeerde Europese verordening gepubliceerd in juli 2022, worden bijvoorbeeld grafische voorstellingen van beleggingen opgenomen (op basis van een gestandaardiseerde maatstaf) waarbij de teller bestaat uit de marktwaarde van de beleggingen in ecologisch duurzame economische activiteiten en de noemer uit de marktwaarde van alle beleggingen.

2.7 Voorstel EU-richtlijn inzake passende zorgvuldigheid op het gebied van duurzaam ondernemen ("Corporate Sustainability Due Diligence Directive": EU CSDDD)

In februari 2022 heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan voor een richtlijn inzake passende zorgvuldigheid (due diligence) op het gebied van duurzaam ondernemen ("Corporate Sustainability Due Diligence Directive"). Het richtlijnvoorstel, waarvan de besprekingen in het Europese Parlement en onderhandelingen tussen de EU-lidstaten in 2023 zullen worden voortgezet, introduceert onder andere voor bepaalde ondernemingen een zorgvuldigheidsverplichting op het gebied van mensenrechten en milieu. Bovendien introduceert dit een civielrechtelijke aansprakelijkheid voor het niet betrachten van de gepaste zorgvuldigheid. Ook dit richtlijnvoorstel voor deze EU CSDDD is onderdeel van de EU "Green Deal" en wordt ontwikkeld in coherentie met de gerelateerde EU CSRD.

Het doel van dit richtlijnvoorstel voor deze EU CSDDD is het bevorderen van duurzaam en verantwoord ondernemingsgedrag en het verankeren van mensenrechten en milieuoverwegingen in de bedrijfsvoering en corporate governance. De toekomstige EU CSDDD-regels moeten ervoor zorgen dat ondernemingen de negatieve effecten van hun economische activiteiten aanpakken, ook in de waardeketens binnen en buiten Europa.

Volgens het voorstel worden de toekomstige regels van deze EU CSDDD van toepassing op grote EU-vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, waaronder:

- ▶ ondernemingen met meer dan 500 werknemers en een netto-omzet van meer dan € 150 miljoen wereldwijd; en
- ▶ ondernemingen met meer dan 250 werknemers en een netto-omzet van meer dan € 40 miljoen wereldwijd waarvan tenminste 50% gegenereerd wordt in sectoren met een hoog risico van schade voor mensenrechten of milieu (bijvoorbeeld de sectoren: textiel, landbouw en winning van mineralen). Voor deze groep gaan de toekomstige regels twee jaar later in dan voor de eerstgenoemde groep.

De toekomstige regels van deze EU CSDDD worden ook van toepassing op ondernemingen buiten de EU die een omzet in de EU behalen die de drempels van de bovengenoemde groepen overschrijdt.

Het richtlijnvoorstel introduceert grote wijzigingen in wet- en regelgeving waarvan de belangrijkste zijn:

- ▶ de verplichting voor ondernemingen tot het betrachten van passende zorgvuldigheid;
- ▶ de (verplichte) bestrijding van klimaatverandering;
- ▶ de wettelijke aansprakelijkheid voor ondernemingen;
- ▶ een zorgplicht voor bestuurders en commissarissen; en
- ▶ sanctiemogelijkheden in geval van overtreding van de bovengenoemde verplichtingen.

Ondernemingen moeten daarnaast in het bestuursverslag relevante informatie verstrekken over de zorgvuldigheid, het beleid, de processen en de activiteiten die zijn uitgevoerd om actuele of potentiële schadelijke effecten te voorkomen, met inbegrip van de bevindingen en resultaten van de activiteiten.

Het richtlijnvoorstel moet nog langs het Europees Parlement en de Raad. De verwachting is dat dit op zijn vroegst in 2023 zal gebeuren. Als sprake is van een definitieve richtlijn hebben de lidstaten twee jaar de tijd om de richtlijn in nationaal recht om te zetten.

Overigens is er, los van bovengenoemd richtlijnvoorstel (EU CSDDD), in 2021 bij de Tweede Kamer ook een zogeheten initiatiefwetsvoorstel ingediend voor een “Wet verantwoord en duurzaam internationaal ondernemen”. Dit initiatiefvoorstel (nr. 35 761) betreft de introductie van een algemene zorgplicht voor Nederlandse ondernemingen ten aanzien van mogelijke nadelige gevolgen van hun activiteiten voor mensenrechten, arbeidsrechten en milieu in het buitenland, alsmede het principe van gepaste zorgvuldigheid bij specifieke productieketens. De behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer is nog onderhanden, waarbij het onduidelijk is óf en op welke wijze invoering zal gaan plaatsvinden.

2.8 Onafhankelijke toets door een externe accountant

De verplichte betrokkenheid van de accountant bij de informatieverstrekking op grond van de EU NFRD en de EU-Taxonomie is dezelfde als die de accountant heeft bij de overige informatie opgenomen in het bestuursverslag. Dit betekent dat de accountant moet nagaan (een aanwezigheids-/consistentietoets) of de informatie:

- ▶ overeenkomstig de wettelijke voorschriften is opgesteld;
- ▶ verenigbaar is met de jaarrekening; en
- ▶ in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving, geen materiële onjuistheden bevat.

Zoals hierboven beschreven moeten grote OOB's met meer dan 500 werknemers sinds 2017 in het bestuursverslag niet-financiële informatie opnemen en zullen zij vanaf boekjaar 2024 daarin moeten rapporteren over duurzaamheid overeenkomstig de EU CSRD en de EU ESRS. Dit duurzaamheidsrapport, als onderdeel van het bestuursverslag, moet vanaf 2024 separaat beoordeeld ("limited assurance") worden door een externe "assurance provider".

Deze "assurance provider" kan de externe accountant zijn die ook de jaarrekening controleert, maar kan ook een andere externe accountant of andere "assurance provider" zijn. Het is nog onduidelijk of de Nederlandse wetgever zal gaan regelen dat andere "assurance providers" dan externe accountants straks het duurzaamheidsverslag van Nederlandse ondernemingen mogen beoordelen. Dit zal bij de implementatie van de EU CSRD in de Nederlandse wetgeving duidelijk worden.

De vanaf 2024 wettelijk verplichte "limited assurance" van het duurzaamheidsverslag gaat aanzienlijk verder dan de werkzaamheden die een externe accountant op dit moment ten aanzien van het bestuursverslag moet verrichten. Wel gaan deze assurance werkzaamheden ("limited assurance") minder ver dan de controlewerkzaamheden bij de jaarrekening ("reasonable assurance").

Ten aanzien van het duurzaamheidsverslag zal de externe accountant of "assurance provider" het volgende moeten beoordelen ("limited assurance") en daarover in een beoordelingsverklaring moeten rapporteren

- ▶ of alle vereiste informatie in het duurzaamheidsverslag staat;
- ▶ of de opgenomen informatie juist is (dat wil zeggen in overeenstemming met de werkelijkheid); en
- ▶ of de opgenomen informatie volledig is.

3



EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

3.1 Inleiding

Zoals in paragraaf 2.4 besproken is de nieuwe Europese richtlijn duurzaamheidsrapportages (EU CSRD) gepubliceerd op 16 december 2022. Deze definitieve versie van de EU CSRD is gewijzigd ten opzichte van het eerdere voorstel voor deze richtlijn dat in april 2021 werd gepubliceerd en dient ter vervanging van de eerdere bepalingen EU NFRD uit 2014 (zie par. 2.3). Deze EU CSRD sluit aan bij de diverse ontwikkelingen van de afgelopen jaren en regelt dat, om consistentie van de toekomstige duurzaamheidsrapportages te waarborgen, door de Europese Commissie via advisering van EFRAG specifieke Europese standaarden voor duurzaamheidsverslaggeving ("European Sustainability Reporting Standards" of ESRS) worden ontwikkeld en als EU gedelegeerde wetgeving worden gepubliceerd. De voorstellen (advies) voor deze ESRS zijn in november 2022 door EFRAG uitgebracht en deze zullen medio 2023 door de Europese Commissie als (gedelegeerde) wetgeving worden gepubliceerd. Zie voor meer informatie hierover paragraaf 3.7.

De EU CSRD zal medio juli 2024 moeten zijn geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving. Voor de benodigde aanpassing in Titel 9 Boek 2 BW is inmiddels een wetsvoorstel (nr. 36 157) ingediend in de Tweede Kamer waarin een nieuw artikel 2:391a BW is opgenomen dat een basis geeft voor een verdere implementatie van de regels van de EU CSRD via het Besluit bekendmaking niet-financiële informatie.

3.2 Toepassingsgebied en ingangsdatum

De reikwijdte van de EU CSRD en het aantal daaronder vallende ondernemingen is aanzienlijk breder dan van voorganger EU NFRD.

De EU CSRD is ten eerste van toepassing op grote OOB's met meer dan 500 werknemers én middelgrote en kleine ondernemingen met een beursnotering op een gereguleerde markt in de EU (ongeacht het land van oprichting en ongeacht hun rechtsvorm), met uitzondering van beursgenoteerde micro-ondernemingen). De EU CSRD is daarnaast van toepassing op alle ondernemingen die vallen onder de bepalingen van en kwalificeren als "grote" onderneming volgens de criteria van de EU-jaarrekeningrichtlijn (EU "Accounting Directive"). In Nederland zijn dat grote BV's en NV's. Een onderneming is groot indien gedurende twee opeenvolgende balansdata aan twee van de onderstaande drie criteria is voldaan:

Balanstotaal	> € 20 miljoen
Omzet	> € 40 miljoen
Werknemers	> 250

Het is nog onduidelijk of in Nederland ook andere rechtspersonen, dan de in de EU CSRD/EU-jaarrekeningrichtlijn genoemde NV en BV, in de toekomst verplicht zullen worden een duurzaamheidsverslag op te stellen. Dit hangt af van de wijze waarop de Nederlandse wetgever de EU CSRD zal gaan implementeren in de Nederlandse wetgeving.

De Nederlandse wetgever kan het toepassingsbereik uitbreiden door bijvoorbeeld coöperaties, onderlinge waarborgmaatschappijen, commerciële stichtingen en verenigingen, pensioenfondsen, beleggingsinstellingen, woningcorporaties en zorg- en onderwijsinstellingen, voor zover deze niet de rechtsvorm van een NV of BV hebben, (op termijn) te verplichten een duurzaamheidsverslag op te stellen.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

De EU CSRD is niet alleen van toepassing op ondernemingen opgericht in EU-lidstaten, maar ook van toepassing op niet-EU-bedrijven (uit "derde landen") indien deze in de EU beursgenoteerd zijn of substantiële activiteiten op de EU-markt hebben (> € 150 miljoen omzet in de EU) én die ten minste één grote (of beursgenoteerde) dochteronderneming of bijkantoor (netto-omzet > € 40 miljoen) in de EU hebben.

Zoals in de onderstaande tabel te zien is, zal de EU CSRD gefaseerd worden geïmplementeerd.

Welke ondernemingen?	Jaar van eerste toepassing CSRD/ESRS
Grote organisaties van openbaar belang (banken, verzekeraars, beursvennootschappen) met meer dan 500 werknemers	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2024 (rapportage in 2025)
Grote ondernemingen met een EU-rechtsvorm tenzij groepsvrijstelling van toepassing is	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2025 (rapportage in 2026)
Middelgrote en kleine beursvennootschappen, behalve micro beursvennootschappen	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2026 (rapportage in 2027) met mogelijkheid voor de vennootschap om dit uit te stellen naar boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2028
Niet EU-ondernemingen indien: <ul style="list-style-type: none">▶ twee opeenvolgende boekjaren > € 150 mio netto omzet binnen EU, én▶ sprake van een dochtermaatschappij die als groot kwalificeert of een middelgrote of kleine beursvennootschap is en/of een bijkantoor heeft met een netto-omzet > € 40 mio over het voorgaande boekjaar	Boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2028 (rapportage in 2029)

3.3 Vrijstellingen

Onder de EU CSRD bestaat een vrijstelling voor de opstelling van een duurzaamheidsrapport indien deze informatie van de dochtermaatschappij al is opgenomen in het duurzaamheidsrapport, als onderdeel van het geconsolideerde bestuursverslag, van de moedermaatschappij. De voorwaarde hiervoor is dat dit geconsolideerde bestuursverslag een duurzaamheidsrapport bevat conform de EU CSRD en EU ESRS of een aan ESRS gelijkwaardige internationale standaard voor duurzaamheidsverslaggeving. De EU moet echter nog nader bepalen welke internationale standaarden als gelijkwaardig aan EU ESRS kunnen worden beschouwd.

Indien van deze vrijstelling gebruik wordt gemaakt dient dit te worden vermeld en moet in het bestuursverslag worden verwezen (naam en statutaire zetel) naar de moedermaatschappij die deze duurzaamheidsrapportage heeft opgenomen in haar geconsolideerde bestuursverslag en waar deze duurzaamheidsrapportage verkrijgbaar is (bijvoorbeeld op een website of openbaar register).

Het toekomstige vrijstellingsregime voor het duurzaamheidsrapport op basis van de EU CSRD (en EU ESRS) moet niet worden verward met het huidige vrijstellingsregime voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening en geconsolideerd bestuursverslag (bijvoorbeeld op basis van art. 2:408 BW).

Het (consolidatie)vrijstellingsregime van artikel 2:408 BW betreft de jaarrekening en staat geheel los van het vrijstellingsregime voor het opstellen van een duurzaamheidsrapport. Zo kan een onderneming bijvoorbeeld vrijgesteld zijn van het opmaken van een geconsolideerde jaarrekening, maar niet vrijgesteld zijn van het opmaken van een (geconsolideerd) duurzaamheidsrapport.

3.4 Dubbele materialiteit

In de EU CSRD wordt het begrip “dubbele materialiteit” geïntroduceerd dat bepaalt welke duurzaamheidsinformatie in het duurzaamheidsrapport, als onderdeel van het bestuursverslag, van de onderneming moet worden opgenomen. Dit is een nieuw begrip in vergelijking met het huidige (“enkele”) materialiteitsbegrip gehanteerd bij financiële verslaggeving. Met “dubbele materialiteit” wordt namelijk bedoeld op zowel de potentiële financiële impact op de onderneming zelf als gevolg van duurzaamheidsrisico's en kansen (van buiten naar binnen: financiële materialiteit), als de impact van de onderneming op mens en milieu (van binnen naar buiten: impact materialiteit). Er moet daarom in de duurzaamheidsverslaggeving niet alleen informatie worden opgenomen die noodzakelijk is voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten en de positie van de onderneming zelf, maar ook informatie die nodig is voor het begrip van de effecten van de activiteiten van de onderneming op milieu, sociale en personeelsaangelegenheden, eerbiediging van mensenrechten en de bestrijding van corruptie en omkoping.

Het duurzaamheidsrapport dient alle materiële informatie te bevatten. Informatie is kort gezegd materieel indien weglaten of onjuist weergeven ervan het oordeel van de gebruiker zou kunnen beïnvloeden. Een onderwerp moet deel uitmaken van het duurzaamheidsrapport indien het vanuit financieel oogpunt, impact oogpunt of vanuit beide perspectieven materieel is. Zie voor een verdere uitwerking van dit begrip paragraaf 3.7.3.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

3.5 Bestuursverslag, “tagging” (labelen van data) en deponering

Op basis van de EU CSRD, zal het duurzaamheidsrapport een onderdeel gaan worden van en als aparte sectie herkenbaar zijn in het bestuursverslag. Ondernemingen worden verplicht om deze informatie, het duurzaamheidsrapport, in een digitaal formaat aan te leveren zodat het kan worden opgenomen in een (elektronisch) raadpleegbaar centraal openbaar register.

Het duurzaamheidsrapport zal moeten worden gedeponereerd in xHTML-formaat zodat de informatie daarin moet worden “getagd” op basis van een digitale (ESRS) taxonomie. Dit nieuwe toekomstige systeem zal vermoedelijk grotendeels vergelijkbaar zijn met het huidige systeem van ESEF RTS (elektronische deponering) zoals dat inmiddels verplicht wordt toegepast bij de (geconsolideerde) jaarrekening van in de EU aan een gereguleerde markt genoteerde ondernemingen. Er is echter een belangrijk verschil. Daar waar ESEF RTS de “tagging” van de (geconsolideerde) jaarrekening van EU-beursgenoteerde ondernemingen regelt, betreft de EU CSRD een “tagging” van het duurzaamheidsrapport, als onderdeel van het bestuursverslag, van alle grote ondernemingen in EU-lidstaten. Onder andere daarom wordt er momenteel door de Europese Commissie gewerkt aan wet- en regelgeving voor een centraal “European Single Access Point” (ESAP). Het is de bedoeling dat belanghebbenden via dit openbare ESAP-register in de toekomst makkelijk toegang tot openbare financiële en duurzaamheidsverslaggeving krijgen.

3.6 Niet voldoen aan EU CSRD en/of ESRS'en

De EU CSRD verplicht ondernemingen om in het duurzaamheidsrapport inzicht te geven in de impact van duurzaamheidsfactoren op de onderneming en de impact van de onderneming op mens en milieu.

Een onderneming voldoet aan de openbaarmakingsvereisten wanneer de onderneming in het duurzaamheidsrapport alle materiële informatie openbaar maakt. Dus ook wanneer de onderneming niet (volledig) duurzaam is, kan de onderneming voldoen aan de EU CSRD en ESRS'en indien het duurzaamheidsrapport de juiste weergave geeft van hoe duurzaam de bedrijfsvoering van de onderneming is. Een onderneming voldoet niet of niet volledig aan de EU CSRD en de ESRS'en wanneer in het duurzaamheidsrapport materiële informatie ontbreekt of niet voldaan wordt aan de ESRS. De externe accountant of “assurance provider” moet een dergelijk gebrek dat is gebleken bij de uitvoering van de opdracht tot “limited assurance” van het duurzaamheidsrapport vermelden in diens verklaring. Het niet opmaken of het niet tijdig deponeren van het duurzaamheidsrapport zal tevens een economisch delict zijn.

3.7 Europese duurzaamheidsverslaggeving standaarden

3.7.1 Algemene uitleg en indeling

Zoals in paragraaf 2.4 aangegeven worden door de Europese Commissie via daartoe strekkend advies (voorstellen) van EFRAG Europese duurzaamheidsstandaarden ontwikkeld (ESRS). Ondernemingen die onder de reikwijdte van de EU CSRD vallen zullen verplicht zijn om hun duurzaamheidsrapportage op te stellen volgens deze Europese duurzaamheidsstandaarden/ESRS. Zie paragraaf 3.2 voor welke ondernemingen de EU CSRD, en daarmee ook de Europese duurzaamheidsstandaarden, zullen moeten toepassen en vanaf wanneer.

In april 2022 heeft EFRAG de eerste ontwerpen voor ESRS'en ter consultatie gepubliceerd en in november 2022 heeft de EFRAG, na het verwerken van de ontvangen feedback op de publieke consultatie van de eerste ontwerpen, haar advies met daarin de eerste set van Europese duurzaamheidsverslaggeving standaarden (ESRS) aan de Europese Commissie gepresenteerd.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Deze eerste set zal in de loop van 2023 door de Europese Commissie worden vastgesteld en als (gedelegeerde) EU-wetgeving gepubliceerd. In de set ESRS'en die in november 2022 door EFRAG is gepubliceerd, kunnen in 2023 door de Europese Commissie dus nog wijzigingen worden aangebracht voordat deze als (gedelegeerde) wetgeving worden gepubliceerd. De verwachting is dat de Europese Commissie geen of zo min mogelijk wijzigingen zal willen aanbrengen in de door EFRAG ontwikkelde en geadviseerde ESRS'en. Zie paragraaf 3.7.7.

De door EFRAG ontwikkelde Europese duurzaamheidsstandaarden (ESRS) zijn gebaseerd op de vereisten van de EU CSRD. Deze ESRS'en beogen dus niet verder te gaan, maar evenmin minder ver te gaan, dan de vereisten in de EU CSRD. De in november 2022 door EFRAG gepubliceerde eerste set van Europese duurzaamheidsstandaarden heeft betrekking op:

- ▶ conceptuele uitgangspunten en algemene openbaarmakingsvereisten (de sector- en onderwerp overstijgende standaarden); en
- ▶ specifieke toelichtingen ten aanzien van milieu-, sociale en governance onderwerpen.

3.7.2 Categorieën van standaarden

De gepubliceerde Europese duurzaamheidsstandaarden bestaan uit de volgende categorieën van standaarden:

- ▶ Standaarden ten aanzien van de conceptuele uitgangspunten en algemene openbaarmakingsvereisten (ESRS 1 en ESRS 2). Deze algemene ("cross-cutting") standaarden zijn van toepassing op alle duurzaamheidskwesties.
- ▶ Standaarden ten aanzien van specifieke onderwerpen. Deze bestaan uit:
 - ▶ Sectoroverstijgende standaarden: deze standaarden zijn van toepassing, indien materieel (zie hieronder), op alle ondernemingen ongeacht de sector (ESRS 1.12) en zien toe op bepaalde

(sub)onderwerpen en kunnen worden ingedeeld in de volgende groepen onderwerpen:

- ▶ milieu-gerelateerde duurzaamheidsstandaarden;
- ▶ sociaal-gerelateerde duurzaamheidsstandaarden;
- ▶ governance-gerelateerde duurzaamheidsstandaard.
- ▶ Sectorspecifieke standaarden: deze standaarden zijn van toepassing op alle ondernemingen binnen een specifieke sector (ESRS 1.12). Toepassing van deze standaarden wordt in de toekomst verplicht. De sectorspecifieke standaarden zijn nog in ontwikkeling. Zie paragraaf 3.7.7 voor meer informatie.

De duurzaamheidsinformatie dient te worden opgenomen in een duurzaamheidsrapport als onderdeel van het bestuursverslag (ESRS 1.4) en dient de volgende aspecten te bevatten (ESRS 1.10):

- ▶ Governance: de governanceprocessen, interne beheersingsmaatregelen en procedures om effecten, risico's en kansen te monitoren en te beheersen.
- ▶ Strategie: hoe de strategie en het bedrijfsmodel van de onderneming relateren aan de materiële effecten, risico's en kansen, inclusief de strategie om dit te adresseren.
- ▶ Impact-, risico- en kansenbeheer: de processen waarmee effecten, risico's en kansen worden geïdentificeerd, beoordeeld en gemanaged door middel van beleid en acties.
- ▶ Prestatiemaatstaven en doelstellingen: hoe de onderneming zijn prestaties meet inclusief voortgang ten aanzien van gestelde doelstellingen.

De Europese duurzaamheidsstandaarden zijn volgens bovenstaande aspecten opgebouwd en bevatten de volgende onderdelen:

- ▶ algemene toelichtingen op basis van ESRS 2;
- ▶ effect, risico en kansenbeheer; en
- ▶ prestatie maatstaven en doelstellingen.

3.7.3 Conceptuele uitgangspunten en algemene openbaarmakingsvereisten

De volgende Europese duurzaamheidsstandaarden vallen onder dit onderwerp:

- ▶ ESRS 1 Algemene vereisten (“General requirements”); en
- ▶ ESRS 2 Algemene toelichtingen (“General disclosures”).

3.7.3.1 ESRS 1 Algemene vereisten (“General requirements”)

Doel

Het doel van ESRS 1 is het uiteenzetten van de algemene vereisten waaraan ondernemingen moeten voldoen bij het opstellen van hun duurzaamheidsverslaggeving (ESRS 1.1). Ondernemingen zijn verplicht om alle materiële informatie ten aanzien van effecten, risico's en kansen in relatie tot duurzaamheidskwesties toe te lichten (ESRS 1.2). Het gaat hier zowel om positieve als negatieve duurzaamheid gerelateerde effecten die relatie hebben met de activiteiten van de onderneming (ESRS 1.3).

Dubbele materialiteit

Om te bepalen welke effecten, risico's en kansen in relatie tot duurzaamheidskwesties materieel zijn voor de onderneming dient een materialiteitsbeoordeling te worden gemaakt waarbij op basis van de EU CSRD (zie par. 3.4) een dubbele materialiteit wordt toegepast (ESRS 1.25).

Een duurzaamheidskwestie is materieel als deze voldoet aan de criteria voor de impactmaterialiteit of de financiële materialiteit, of aan beide (ESRS 1.31).

Een duurzaamheidskwestie is materieel vanuit het impactperspectief als het toeziet op materiële (potentiële) positieve of negatieve effecten van de onderneming op mensen of het milieu op korte, middellange of lange termijn (van binnen naar buiten).

Dit omvat ook de effecten in de verdere waardeketen (ESRS 1.46). Informatie over duurzaamheidskwesties is materieel vanuit het financiële perspectief indien sprake is of kan zijn van risico's of kansen die een materiële invloed hebben op de kasstromen, ontwikkeling, prestaties, positie, vermogenskosten of toegang tot financiering van de onderneming (van buiten naar binnen). (ESRS 1.52).

Impactmaterialiteit en financiële materialiteit

zijn aan elkaar gerelateerd (ESRS 1.41).

De impact van de onderneming op het milieu kan bijvoorbeeld financieel materieel worden doordat het effect kan hebben op toekomstige kasstromen. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn als overheden wetgeving introduceren om bepaalde duurzaamheidseffecten van ondernemingen te reduceren en daarmee leiden tot additionele kosten voor de ondernemingen.

Zoals uit de definities van impactmaterialiteit en financiële materialiteit blijkt zijn twee groepen van belanghebbenden relevant bij het maken van de materialiteitsbeoordeling (ESRS 1.26):

- ▶ Betrokken belanghebbenden: dit betreffen individuen of groepen wiens belangen (mogelijk) worden geraakt door de activiteiten van de onderneming en haar waardeketen. Dit ziet zowel toe op negatieve als op positieve effecten.
- ▶ Gebruikers van duurzaamheidsverslaggeving: dit betreffen onder andere de primaire gebruikers van financiële verslaggeving (onder andere bestaande en potentiële investeerders, geldschietters en andere schuldeisers) alsook andere gebruikers (onder andere bedrijfsrelaties, vakbonden en overheden).

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Ongeacht de uitkomst van de materialiteitsbeoordeling dienen ondernemingen bepaalde informatie altijd toe te lichten. Deze verplichte informatie bevat onder andere de algemene vereisten van ESRS 2 en de eisen uit ESRS E1 ten aanzien van klimaatverandering (ESRS 1.32). Ondernemingen met meer dan 250 werknemers zijn ook altijd verplicht bepaalde informatie met betrekking tot het eigen personeelsbestand op te nemen (ESRS S1 1-9). Overige toelichtingsvereisten zijn alleen verplicht indien deze toezien op materiële duurzaamheidskwesties. Indien materiële duurzaamheidskwesties niet (voldoende) onder reeds bestaande ESRS-duurzaamheidsstandaarden vallen, dient de onderneming aanvullende zogeheten entiteit specifieke toelichtingen te ontwikkelen en te rapporteren (ESRS 1.14 en ESRS 1.33).

Kwalitatieve karakteristieken informatie

Bij het opmaken van de duurzaamheidsinformatie dient de onderneming te zorgen dat de informatie aan de volgende kwalitatieve karakteristieken voor informatie voldoet (ESRS 1.23):

- ▶ relevantie;
- ▶ getrouwe weergave;
- ▶ vergelijkbaarheid;
- ▶ verifieerbaarheid; en
- ▶ begrijpelijkheid.

“Due diligence” op het gebied van duurzaamheid

De uitkomsten van “due diligence” processen van de onderneming op het gebied van duurzaamheid voeden de beoordeling van de materiële effecten, risico's en kansen. “Due diligence” is het proces waarmee ondernemingen de daadwerkelijke en potentiële negatieve effecten op het milieu en mensen die met hun activiteiten verbonden zijn identificeren, voorkomen, beperken en verantwoorden hoe ze deze adresseren (ESRS 1.63). De belangrijkste elementen hiervan zijn (ESRS 1.65):

- ▶ het verankeren van “due diligence” op het

gebied van duurzaamheid in governance, strategie en bedrijfsmodel;

- ▶ overleg met betrokken belanghebbenden;
- ▶ identificeren en wegen van negatieve effecten op mensen en het milieu;
- ▶ het nemen van acties om negatieve effecten op mensen en het milieu te adresseren;
- ▶ het meten van de effectiviteit van de uitgevoerde acties.

De waardeketen

De duurzaamheidsverslaggeving zal ook informatie bevatten ten aanzien van materiële effecten, risico's en kansen gerelateerd aan de onderneming door haar directe en indirecte bedrijfsrelaties in de waardeketen (ESRS 1.67). Dit betekent niet dat voor iedere onderneming in de gehele waardeketen informatie zal moeten worden opgenomen. Enkel materiële informatie ten aanzien van de waardeketen dient opgenomen te worden (ESRS 1.68). Het verkrijgen van deze informatie over de waardeketen kan een uitdaging zijn voor ondernemingen. Indien het niet mogelijk is om de informatie te verkrijgen, dient een schatting te worden gemaakt (ESRS 1.73).

Er is een overgangsbepaling beschikbaar voor de eerste drie jaar ten aanzien van de informatie over de waardeketen. Indien niet alle informatie beschikbaar is dient de onderneming toe te lichten welke acties zij heeft ondernomen om deze informatie te verkrijgen, de redenen waarom dit niet gelukt is en de plannen om deze informatie in de toekomst wel te verkrijgen. De onderneming wordt tevens geacht om gebruik te maken van beschikbare informatie over de waardeketen, zoals informatie die de onderneming al heeft of die publiekelijk beschikbaar is (ESRS 1.133).

Rapporterende onderneming, rapportageperiode en structuur duurzaamheidsverslaggeving

De rapporterende onderneming voor de duurzaamheidsverslaggeving is gelijk aan die voor de gerelateerde jaarrekening.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Indien bijvoorbeeld de rapporterende onderneming de moedermaatschappij van een groep is en de moedermaatschappij verplicht is om een geconsolideerde jaarrekening op te stellen dan ziet de duurzaamheidsverslaggeving ook toe op de moedermaatschappij en haar dochtermaatschappijen (ESRS 1.66).

De verslagperiode voor de duurzaamheidsverslaggeving dient consistent te zijn met de verslagperiode voor de gerelateerde jaarrekening (ESRS 1.78). In de standaarden wordt op meerdere plekken verwezen naar de begrippen korte, middellange en lange termijn. ESRS 1 geeft aan wat onder deze begrippen wordt verstaan, namelijk (ESRS 1.82):

- ▶ korte termijn: de periode gelijk aan de financiële verslaggevingsperiode;
- ▶ middellange termijn: vanaf het einde van de korte termijn tot vijf jaar; en
- ▶ lange termijn: meer dan vijf jaar.

ESRS 1 geeft ook aan hoe de duurzaamheidsverslaggeving dient te worden gepresenteerd (ESRS 1.112):

- ▶ duidelijk onderscheiden van andere informatie in het bestuursverslag; en
- ▶ in een structuur die ervoor zorgt dat de duurzaamheidsverslaggeving toegankelijk en begrijpelijk is, zowel in mens- als in machine-leesbaar formaat.

Zoals hierboven al gesteld dient de duurzaamheidsverslaggeving, het duurzaamheidsrapport, in een separate sectie van het bestuursverslag te worden opgenomen, met uitzondering van informatie die elders is opgenomen en waarnaar wordt verwezen (ESRS 1.113). In dit duurzaamheidsrapport dient ook de vereiste informatie op basis van de EU-Taxonomieverordening te worden opgenomen (ESRS 1.114). De duurzaamheidsverslaggeving dient uit de volgende onderdelen te bestaan (ESRS 1.116):

- ▶ algemene informatie;
- ▶ milieu-gerelateerde informatie;

- ▶ sociaal gerelateerde informatie;
- ▶ governance gerelateerde informatie;
- ▶ vergelijkende informatie.

In beginsel is het verplicht om vergelijkende informatie op te nemen (ESRS 1.87). In het eerste jaar van toepassing is er een overgangsbepaling die toestaat om in het eerste jaar van rapporteren geen vergelijkende cijfers op te nemen (ESRS 1.136).

Informatie ten aanzien van intellectueel eigendom, knowhow of resultaten van innovatie

Het is mogelijk dat om te voldoen aan de doelstelling van een toelichtingsvereiste, ook informatie gegeven moet worden waarvan een specifiek onderdeel toeziet op intellectueel eigendom, knowhow of de resultaten van innovatie. Dit specifieke onderdeel van de informatie mag in bepaalde gevallen worden weggelaten, maar alleen indien (ESRS 1.108):

- ▶ de informatie geheim is in de zin dat het niet algemeen bekend is of gemakkelijk toegankelijk voor personen binnen de kringen die zich normaliter met dit soort informatie bezighouden;
- ▶ de informatie commerciële waarde heeft omdat het geheim is; en
- ▶ de onderneming redelijke maatregelen heeft genomen het geheim te houden

Relatie met andere verslaggevings- en gerelateerde informatie

De onderneming dient de relatie toe te lichten tussen de informatie in het duurzaamheidsrapport over effecten, risico's en kansen en de relevante informatie in andere delen van het bestuursverslag (ESRS 1.119). Ook dient de onderneming de relatie te beschrijven tussen verschillende informatie in het duurzaamheidsrapport. Een onderneming zou bijvoorbeeld dienen toe te lichten wat het (potentiële) effect van haar duurzaamheidsstrategie op de jaarrekening is of op prestatie maatstaven en doelstellingen die gebruikt worden om de voortgang te meten (ESRS 1.124).

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

De belangrijkste beginselen zijn:

- ▶ Voor materiële kwantitatieve informatie opgenomen in de duurzaamheidsverslaggeving die ook in de jaarrekening is opgenomen, dient een referentie naar de jaarrekening te worden opgenomen (ESRS 1.125).
- ▶ Voor materiële kwantitatieve informatie opgenomen in de duurzaamheidsverslaggeving die een som is van, of een deel van bedragen in de jaarrekening, dient een toelichting te worden opgenomen hoe de informatie relateert aan de meest relevante bedragen zoals opgenomen in de jaarrekening (ESRS 1.126).
- ▶ Voor informatie zonder een (in)directe relatie met de jaarrekening dient te worden aangegeven dat de gehanteerde assumpties en kwantitatieve informatie in de duurzaamheidsverslaggeving consistent zijn met de informatie zoals opgenomen in de jaarrekening (ESRS 1.127).
- ▶ Het is mogelijk om vanuit de duurzaamheidsverslaggeving te refereren naar andere informatie in het bestuursverslag of in de jaarrekening om zo op deze manier te voldoen aan een specifieke toelichtingsvereiste (ESRS 1.120).

3.7.3.2 ESRS 2 Algemene toelichtingen (“General disclosures”)

Doel

Het doel van ESRS 2 is om algemene toelichtingsvereisten uiteen te zetten die van toepassing zijn op alle ondernemingen, ongeacht sector, en op alle duurzaamheidsonderwerpen (ESRS 2.1).

Basis voor het opstellen van de duurzaamheidsverslaggeving

De algemene basis voor het opstellen van de duurzaamheidsverslaggeving dient toegelicht te worden (ESRS 2.3). Hierbij dient de volgende informatie toegelicht te worden (ESRS 2.5):

- ▶ of de duurzaamheidsverslaggeving toeziet op een geconsolideerd verslag of een verslag voor één onderneming;
- ▶ indien het een geconsolideerd verslag betreft een bevestiging dat het duurzaamheids-

verslag dezelfde ondernemingen omvat (exclusief de waardeketen) als de geconsolideerde jaarrekening;

- ▶ in hoeverre de duurzaamheidsverslaggeving de waardeketen omvat;
- ▶ of de onderneming gebruik heeft gemaakt van de optie om specifieke informatie gerelateerd aan intellectueel eigendom, know-how of resultaten van innovatie weg te laten; en
- ▶ indien de onderneming haar zetel heeft in een EU-lidstaat die gebruikmaakt van de lidstaatoptie onder de EU CSRD die toestaat om in uitzonderlijke gevallen informatie weg te laten betreffende ophanden zijnde ontwikkelingen of zaken waarover wordt onderhandeld: het gebruik van deze optie.

Governance

Het doel van deze toelichtingsvereisten is om inzicht te geven in de governance processen, interne beheersingsmaatregelen en procedures om duurzaamheidskwesties te monitoren en te managen (ESRS 2.16).

Als onderdeel hiervan dienen ondernemingen de volgende informatie toe te lichten:

- ▶ de samenstelling van het management en de toezichthoudende functies, hun rollen en verantwoordelijkheden en toegang tot deskundigheid en vaardigheden ten aanzien van duurzaamheidskwesties (ESRS 2 17-21);
- ▶ hoe management en de toezichthoudende functies worden geïnformeerd over duurzaamheidskwesties en hoe deze kwesties worden geadresseerd gedurende de verslagperiode (ESRS 2 22-24);
- ▶ hoe duurzaamheid gerelateerde prestaties zijn geïntegreerd in de beloningsstructuur (ESRS 2 25-27);
- ▶ een overzicht van de opgenomen informatie in het duurzaamheidsverslag ten aanzien van de “due diligence” op het gebied van duurzaamheid (ESRS 2 28-31); en
- ▶ de belangrijkste aspecten van het risicomanagement en interne beheersingssysteem in relatie tot de duurzaamheidsrapportageprocessen (ESRS 2 32-34).

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Strategie

De volgende elementen in relatie tot strategie dienen te worden toegelicht (ESRS 2.35):

- ▶ de elementen van de strategie die gerelateerd zijn aan of invloed hebben op duurzaamheidskwesties, het bedrijfsmodel en de waardeketen;
- ▶ hoe de belangen en perspectieven van belanghebbenden in overweging zijn genomen bij de strategie en het bedrijfsmodel; en
- ▶ de uitkomst van de materialiteitsbeoordeling ten aanzien van materiële effecten, risico's en kansen en hoe deze de strategie en het bedrijfsmodel beïnvloeden.

Als onderdeel hiervan zijn specifieke toelichtingsvereisten opgenomen ten aanzien van:

- ▶ de positie van de onderneming in de markt, de elementen van de strategie die gerelateerd zijn aan of invloed hebben op duurzaamheidskwesties, het bedrijfsmodel en de waardeketen (ESRS 2 36-40);
- ▶ hoe de belangen en perspectieven van belanghebbenden in overweging zijn genomen bij het bepalen van de strategie en het bedrijfsmodel (ESRS 2 41-43); en
- ▶ de relatie tussen materiële effecten, risico's en kansen en de strategie en het bedrijfsmodel (ESRS 2 44-47).

Prestatiemaatstaven en doelstellingen

Deze paragraaf geeft toelichtingsvereisten die toegepast dienen te worden bij het rapporteren over prestatie maatstaven en doelstellingen gerelateerd aan duurzaamheidskwesties (ESRS 2.68). Indien de onderneming niet in staat is om de informatie ten aanzien van doelstellingen toe te lichten, omdat het geen doelstellingen heeft opgesteld, dan dient dit te worden toegelicht. Hierbij dienen ook de redenen waarom er geen doelstellingen zijn opgesteld te worden gegeven en kan de onderneming ook toelichten in welk tijdsbestek het van plan is om de doelstellingen op te stellen.

Als onderdeel hiervan zijn specifieke toelichtingsvereisten opgenomen voor:

- ▶ prestatie maatstaven in relatie tot materiële duurzaamheidskwesties (ESRS 2 71-75); en
- ▶ het meten van de effectiviteit van beleid en acties door middel van doelstellingen (ESRS 2 76-79).

3.7.3.3 Milieu-gerelateerde duurzaamheidsstandaarden

Er zijn op dit moment vijf milieu-gerelateerde Europese duurzaamheidsstandaarden:

- ▶ ESRS E1 Klimaatverandering ("Climate change");
- ▶ ESRS E2 Verontreiniging ("Pollution");
- ▶ ESRS E3 Water en mariene hulpbronnen ("Water and marine resources");
- ▶ ESRS E4 Biodiversiteit en ecosystemen ("Biodiversity and ecosystems"); en
- ▶ ESRS E5 Het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie ("Resource use and circular economy").

Het doel, de structuur en de opbouw van bovengenoemde milieu-gerelateerde duurzaamheidsstandaarden is consistent. Derhalve behandelen wij deze aspecten gezamenlijk voor de verschillende milieu duurzaamheidsstandaarden.

Doel

Het doel betreft het verschaffen van inzicht aan gebruikers van duurzaamheidsverslaggeving over de materiële effecten, risico's en kansen van de onderneming en haar waardeketen op (ESRS E1.1, E2.1, E3.1, E4.1 en E5.1):

- ▶ klimaatverandering;
- ▶ verontreiniging;
- ▶ water en mariene hulpbronnen;
- ▶ biodiversiteit en ecosystemen; en
- ▶ het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Zoals al in paragraaf 3.7.3 aangegeven zijn de toelichtingsvereisten zoals opgenomen in ESRS E1 ten aanzien van klimaatverandering altijd verplicht ongeacht de uitkomst van de materialiteitsbeoordeling. De overige vereisten zijn verplicht als het een materieel duurzaamheidsonderwerp betreft zoals blijkt uit de materialiteitsbeoordeling

Algemene toelichtingen gerelateerd aan ESRS 2

Als onderdeel van de algemene toelichtingen op basis van ESRS 2 dienen ondernemingen de processen toe te lichten ten aanzien van de identificatie en weging van de effecten, risico's en kansen van klimaatverandering, verontreiniging, water en mariene hulpbronnen, biodiversiteit en ecosystemen en het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie (ESRS E1 18-19, E2.10, E3.7, E4 20-22, E5.11).

Daarnaast dient aanvullend voor ESRS E1 Klimaatverandering ("Climate change") en ESRS E4 Biodiversiteit en ecosystemen ("Biodiversity and ecosystems") het volgende te worden toegelicht:

- ▶ ESRS E1 Klimaatverandering ("Climate change"):
 - ▶ of prestaties ten aanzien van vermindering van broeikasgassen onderdeel zijn van de beloningsstructuur voor management en toezichthoudende functies (ESRS E1.12);
 - ▶ het transitieplan voor mitigatie van klimaatverandering (ESRS E1 13-16);
 - ▶ de veerkracht van de strategie en het bedrijfsmodel in relatie tot klimaatverandering (ESRS E1.17).
- ▶ ESRS E4 Biodiversiteit en ecosystemen ("Biodiversity and ecosystems"):
 - ▶ het transitieplan voor biodiversiteit en ecosystemen (ESRS E4 13-18);
 - ▶ de veerkracht van de strategie en het bedrijfsmodel in relatie tot biodiversiteit en ecosystemen (ESRS E4.19).

Effect, risico en kansenbeheer

Als onderdeel van effect, risico en kansenbeheer dienen ondernemingen het volgende toe te lichten:

- ▶ beleid ten aanzien van het adresseren van materiële effecten, risico's en kansen gerelateerd aan de mitigatie van klimaatverandering en aanpassing aan klimaatverandering, het voorkomen en beheersen van verontreiniging, water en mariene hulpbronnen, biodiversiteit en ecosystemen en het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie (ESRS E1 20-23, E2 11-14, E3 8-13, E4 23-27, E5 12-16); en
- ▶ het ondernemen van acties ten aanzien van mitigatie van klimaatverandering en aanpassing aan klimaatverandering, verontreiniging, water en mariene hulpbronnen, biodiversiteit en ecosystemen en het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie en middelen die hiervoor zijn toegewezen (ESRS E1 24-27, E2 15-18, E3 14-18, E4 28-31, E5 17-21).

Prestatiemaatstaven en doelstellingen

Als onderdeel van de prestatie maatstaven en doelstellingen dienen ondernemingen het onderstaande toe te lichten voor de verschillende milieu duurzaamheidsstandaarden:

- ▶ doelstellingen ten aanzien van mitigatie van klimaatverandering en aanpassing aan klimaatverandering, verontreiniging, water en mariene hulpbronnen, biodiversiteit en ecosystemen en het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie (ESRS E1 28-32, E2 19-24, E3 19-24, E4 32-35, E5 22-28); en
- ▶ potentiële financiële effecten van materiële fysieke en transitierisico's en potentiële klimaat-gerelateerde kansen, verontreiniging, water en mariene hulpbronnen, biodiversiteit en ecosystemen en het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie (ESRS E1 61-67, E2 34-39, E3 30-33, E4 46-49, E5 42-44).

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Daarnaast zijn er nog specifieke prestatie maatstaven en doelstellingen voor de verschillende milieu-duurzaamheidsstandaarden:

- ▶ ESRS E1 Klimaatverandering (“Climate change”):
 - ▶ energieverbruik en samenstelling van verschillende energiebronnen (ESRS E1 33-36);
 - ▶ totaal energieverbruik per netto-omzet (ESRS E1 37-40);
 - ▶ bruto scope 1, 2 en 3 broeikasgasemissies en totale emissies van broeikasgassen. Dit zijn maatstaven voor broeikasgasemissies voor directe uitstoot veroorzaakt door de onderneming zelf (scope 1), indirecte broeikasgasemissies van ingekochte en verbruikte energie (scope 2) en indirecte broeikasgasemissies van de waardeketen die geen onderdeel zijn van scope 1 of 2 (scope 3) (ESRS E1 41-49);
 - ▶ broeikasgasemissies per netto-omzet (ESRS E1 50-52);
 - ▶ verwijdering en vermindering van broeikasgasemissies door middel van projecten gefinancierd door emissierechten (ESRS E1 53-58);
 - ▶ interne prijsstelling emissierechten (ESRS E1 59-60).
- ▶ ESRS E2 Verontreiniging (“Pollution”):
 - ▶ verontreiniging van lucht, water en grond (ESRS E2 25-29);
 - ▶ zorgwekkende stoffen en zeer zorgwekkende stoffen (ESRS E2 30-33).
- ▶ ESRS E3 Water en mariene hulpbronnen (“Water and marine resources”):
 - ▶ waterverbruik (ESRS E3 25-29).
- ▶ ESRS E4 Biodiversiteit en ecosystemen (“Biodiversity and ecosystems”):
 - ▶ prestatie maatstaven gerelateerd aan verandering in biodiversiteit en ecosystemen (ESRS E4 36-45).
- ▶ ESRS E5 Het gebruik van hulpbronnen en de circulaire economie (“Resource use and circular economy”):
 - ▶ instroom van hulpbronnen (ESRS E5 29-33); en

- ▶ uitstroom van hulpbronnen (ESRS E5 34-41).

3.7.4 Sociaal gerelateerde duurzaamheidsstandaarden

Er zijn op dit moment vier sociaal gerelateerde Europese duurzaamheidsstandaarden:

- ▶ ESRS S1 Het eigen personeelsbestand (“Own workforce”);
- ▶ ESRS S2 Werknemers in de waardeketen (“Workers in the value chain”);
- ▶ ESRS S3 Getroffen gemeenschappen (“Affected communities”); en
- ▶ ESRS S4 Consumenten en eindgebruikers (“Consumers and end-users”).

Het doel, de structuur en de opbouw van bovengenoemde sociale duurzaamheidsstandaarden is consistent. Derhalve behandelen wij deze aspecten gezamenlijk voor de verschillende sociale duurzaamheidsstandaarden.

Doel

Het doel betreft het verschaffen van inzicht aan gebruikers van duurzaamheidsverslaggeving over de materiële effecten, risico's en kansen van de onderneming en haar waardeketen op (ESRS S1.1, S2.1, S3.1, S4.1):

- ▶ het eigen personeelsbestand;
- ▶ werknemers in de waardeketen;
- ▶ getroffen gemeenschappen; en
- ▶ consumenten en eindgebruikers.

Een aantal toelichtingsvereisten van ESRS S1 voor het eigen personeelsbestand is altijd verplicht voor ondernemingen met 250 of meer medewerkers (ESRS S1.12). De overige vereisten zijn verplicht als het een materieel duurzaamheidsonderwerp betreft zoals blijkt uit de materialiteitsbeoordeling.

Algemene toelichtingen gerelateerd aan ESRS 2

Als onderdeel van de algemene toelichtingen op basis van ESRS 2 dienen ondernemingen toe te lichten hoe de belangen, perspectieven, rechten en verwachtingen van het eigen personeelsbestand, werknemers in de waardeketen, getroffen gemeenschappen en consumenten en eindgebruikers haar strategie en bedrijfsmodel beïnvloeden (ESRS S1.14, S2.9, S3.7, S4.7).

Ondernemingen dienen daarnaast de relatie toe te lichten tussen materiële effecten, risico's en kansen en haar strategie en bedrijfsmodel (ESRS S1.15, S2.10, S3.8, S4.8). Hierbij dienen ze het volgende toe te lichten:

- ▶ hoe (potentiële) effecten ontstaan door of gerelateerd zijn aan de strategie en het bedrijfsmodel van de onderneming;
- ▶ hoe (potentiële) effecten bijdragen aan de aanpassing van de strategie en het bedrijfsmodel van de ondernemingen; en
- ▶ de relatie tussen materiële risico's en kansen voortkomend uit effecten en afhankelijkheden van het eigen personeelsbestand, werknemers in de waardeketen, getroffen gemeenschappen en consumenten en eindgebruikers en de strategie en het bedrijfsmodel.

Mogelijke effecten op bijvoorbeeld het eigen personeelsbestand kunnen op verschillende manieren ontstaan door de strategie en het bedrijfsmodel van de onderneming. Dit kan bijvoorbeeld ontstaan doordat de onderneming als doel heeft om producten en diensten aan te bieden tegen zo laag mogelijke kosten of in een zo kort mogelijke levertijd. Dit kan mogelijk nadelige effecten hebben op het eigen personeelsbestand.

Effecten die ontstaan door de strategie en het bedrijfsmodel kunnen ook mogelijkwijs leiden tot materiële risico's voor de ondernemingen.

Indien bijvoorbeeld een onderneming zich vestigt in een hoog risicogebied om bepaalde grondstoffen te verkrijgen kunnen getroffen gemeenschappen in opstand komen tegen de aanwezigheid van de onderneming of haar praktijken. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot kostbare vertragingen.

Effect, risico en kansenbeheer

Als onderdeel van effect, risico en kansenbeheer dienen ondernemingen het volgende toe te lichten ten aanzien van eigen personeelsbestand, werknemers in de waardeketen, getroffen gemeenschappen en consumenten en eindgebruikers:

- ▶ beleid ten aanzien van het adresseren van materiële effecten, risico's en kansen (ESRS S1 19-25 S2 14-19, S3 12-17, S4 12-16);
- ▶ processen ten aanzien van overleg over (potentiële) materiële effecten (ESRS S1 26-30, S2 20-24, S3 18-23, S4 17-21);
- ▶ processen om negatieve effecten te herstellen en beschikbare kanalen om zorgen te kunnen uiten en dit te laten adresseren (ESRS S1 31-35, S2 25-29, S3 24-28, S4 22-26); en
- ▶ het ondernemen van acties met betrekking tot materiële effecten en de aanpak om materiële risico's te beperken en materiële kansen na te streven, en de effectiviteit van deze acties (ESRS S1 36-44, S2 30-39, S3 29-38, S4 27-36).

Prestatiemaatstaven en doelstellingen

Voor prestatie maatstaven en doelstellingen geldt voor alle sociale Europese duurzaamheidsstandaarden de volgende toelichtingsvereiste inzake tijdsgebonden en uitkomstgericht doelstellingen ten aanzien van (ESRS S1 45-48, S2 40-43, S3 39-42, S5 37-40):

- ▶ het reduceren van materiële negatieve effecten;
- ▶ het bevorderen van positieve effecten; en
- ▶ het managen van materiële risico's en kansen.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

3

Daarnaast bevat ESRS S1 aanvullende prestatie maatstaven die toegelicht dienen te worden, zoals kernkarakteristieken (van eigen personeel in loondienst en niet in loondienst, zoals zzp'ers), onderhevig zijn aan cao's en sociaal overleg, diversiteitsindicatoren, adequate beloning, sociale bescherming, werknemers met een beperking, trainings- en ontwikkelingsmogelijkheden, gezondheid en veiligheid, werk-privébalans, compensatie-indicatoren (loonkloof en totale beloning) en incidenten en klachten en ernstige mensenrechtenschendingen (S1 49-100).

3.7.5 Governance gerelateerde standaard

Er is één governance gerelateerde Europese duurzaamheidsstandaard:

- ▶ ESRS G1 Bedrijf ethisch gedrag ("Business conduct").

Doel

Het doel van deze standaard is het geven van toelichtingsvereisten die ervoor zorgen dat gebruikers van duurzaamheidsverslaggeving inzicht krijgen in de strategie, aanpak, processen, procedures en prestaties ten aanzien van het bedrijf ethisch gedrag van de onderneming (ESRS G1.1). Dit ziet onder andere toe op de bedrijfscultuur, het management van relaties met toeleveranciers, het vermijden van corruptie en omkoping, politieke beïnvloeding, bescherming van klokkenluiders, dierenwelzijn en de betalingspraktijken van de onderneming (ESRS G1.2).

Algemene toelichtingen gerelateerd aan ESRS 2

De onderneming dient onder andere aanvullende informatie te geven over de rol en expertise van management en toezichhoudende functies ten aanzien van leiderschap op het gebied van bedrijf ethisch gedrag (ESRS G1.5).

Impact, risico en kansenbeheer

Als onderdeel van impact, risico en kansenbeheer zijn toelichtingsvereisten

opgenomen ten aanzien van het volgende:

- ▶ de bedrijfscultuur en beleid rondom bedrijf ethisch gedrag (ESRS G1 7-10);
- ▶ management van relaties met toeleveranciers (ESRS G1 11-14); en
- ▶ het voorkomen en detecteren van corruptie of omkoping (ESRS G 15-20).

Prestatiemaatstaven en doelstellingen

De standaard bevat de volgende toelichtingsvereisten voor prestatie maatstaven en doelstellingen:

- ▶ bevestigde incidenten van corruptie of omkoping (ESRS G1 21-26);
- ▶ lobbyactiviteiten en politieke invloed (ESRS G1 27-30); en
- ▶ betalingspraktijken (ESRS G1 31-33).

3.7.6 Toekomstige ontwikkelingen

Zoals hierboven aangegeven, heeft EFRAG, in november 2022, na het verwerken van de ontvangen feedback op de publieke consultatie uit april 2022 van de eerste ontwerp Europese duurzaamheidsstandaarden, de eerste set van Europese duurzaamheidsverslaggeving standaarden als advies aan de Europese Commissie gepresenteerd. De verwachting is dat de Europese Commissie de finale set van Europese duurzaamheidsstandaarden in juni 2023 zal aannemen. Het is mogelijk dat er door de Europese Commissie nog wijzigingen aangebracht zullen worden in deze finale Europese duurzaamheidsstandaarden ten opzichte van het advies van EFRAG, maar naar verwachting zullen de eventuele wijzigingen zeer beperkt zijn.

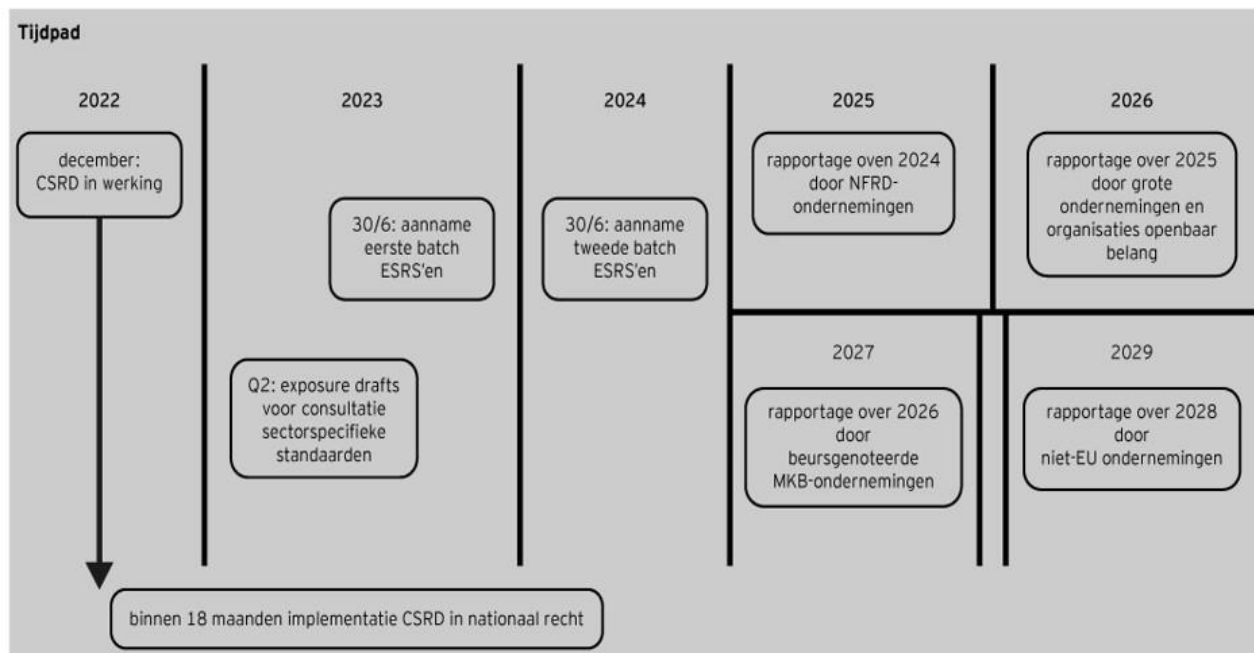
EFRAG is ook verantwoordelijk van de ontwikkeling van:

- ▶ sectorspecifieke Europese duurzaamheidsstandaarden; en
- ▶ vereenvoudigde Europese duurzaamheidsstandaarden voor beursgenoteerde MKB ondernemingen.

EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportage (EU CSRD) in meer detail

De verwachting is dat gedurende 2023 de consultatie voor deze nog in ontwikkeling zijnde standaarden zal starten en dat de Europese Commissie deze standaarden in juni 2024 zal aannemen.

De onderstaande afbeelding³ geeft het beoogde tijdpad voor de komende jaren weer.



³ Afbeelding ontleend aan de publicatie "CSRD en ESRS Vragen en antwoorden" van de SER en de Raad voor de Jaarverslaggeving van 22 november 2022.

4



**Internationale standaarden
voor sustainability reporting,
ontwikkeld door de ISSB**

4.1 ISSB

Vanwege de toegenomen aandacht voor duurzaamheidsverslaggeving en toenemende vraag naar een wereldwijde standaard werd door de IFRS Foundation in 2020 een zogeheten “Consultation Paper on Sustainability Reporting” uitgebracht. Hiermee werd input gevraagd van belanghebbenden over de vraag of er behoefte zou zijn aan wereldwijde standaarden voor duurzaamheidsverslaggeving en wat een mogelijke rol van de IFRS Foundation bij de ontwikkeling daarvan zou kunnen zijn. Een van de daarin genoemde opties was de oprichting van een soort zusterorganisatie van de IASB, een zogenoemde “International Sustainability Standards Board” (ISSB; zie ook par. 4). Hierop werden zeer veel positieve reacties ontvangen. De IFRS Foundation heeft in reactie hierop vervolgens, in november 2021, deze ISSB opgericht met als doel om een alomvattende wereldwijde basisnorm van duurzaamheidsinformatie voor de financiële markten te ontwikkelen.

Na de oprichting van de ISSB zijn ook enkele andere internationale organisaties, die eerdere raamwerken hebben ontwikkeld voor duurzaamheidsrapportages, gaan samenwerken en nadien opgegaan in de ISSB. Dit betreft de International Integrated Reporting Council (IIRC, de organisatie die <IR> heeft ontwikkeld, zoals beschreven in par. 5 en de Sustainability Accounting Standards Board (SASB).

4.2 “IFRS duurzaamheidsverslaggevingstandaarden”

In april 2022 heeft de ISSB de eerste twee “exposure drafts” gepubliceerd met daarin voorstellen voor zogeheten IFRS duurzaamheidsverslaggevingstandaarden (IFRS Sustainability Disclosure Standard), namelijk:

- ▶ IFRS S1 “General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information”; en
- ▶ IFRS S2 “Climate-related Disclosures”.

Deze IFRS “Sustainability Disclosure” Standaarden kennen eenzelfde soort structuur als de ESRS'en en bestaan uit:

- ▶ een standaard met de algemene vereisten, namelijk de standaard “General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information (IFRS S1)”;
- ▶ standaarden die toezien op specifieke onderwerpen en die industrieneutraal zijn; en
- ▶ industriespecifieke standaarden.

Een voorbeeld van een standaard die toeziet op een specifiek onderwerp en industrieneutraal is, is de standaard “Climate-related Disclosures (IFRS S2)”.

In de toekomst zullen er standaarden worden ontwikkeld door de ISSB voor andere gebieden van duurzaamheid.

De consultatieperiode voor bovengenoemde twee “exposure drafts” liep tot 29 juli 2022. Na verwerking van de vele ontvangen commentaren op deze voorstellen, worden de eerste twee finale IFRS “Sustainability” standaarden (IFRS S1 en S2) in het eerste kwartaal van 2023 verwacht. De exposure drafts bevatten nog geen voorgestelde ingangsdatum voor de standaarden, maar stellen voor eerdere toepassing, voorafgaand aan de nader door de ISSB te bepalen ingangsdatum, toe te staan. De standaarden zijn niet verplicht van toepassing en daarnaast is de toepassing van de ISSB-standaarden niet gekoppeld aan de toepassing van de IFRS-standaarden in de jaarrekening (zie verder par. 4.4).

Ook bevatten de voorstellen in het eerste jaar van toepassing een vrijstelling van de algemene verplichting tot het opnemen van vergelijkende informatie (van voorgaand verslagjaar) om een tijdige toepassing van de IFRS S1 en S2 standaarden te vergemakkelijken.

In paragraaf 4.2 en 4.3 gaan we in hoofdlijnen in op de inhoud van de eerste twee gepubliceerde “exposure drafts”.

4.3 Algemene toelichtingseisen (“General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information” (S1))

Het doel van de voorgestelde IFRS S1 standaard is dat entiteiten alle materiële informatie verstrekken over de blootstelling van de entiteit aan duurzaamheidsrisico's en -kansen die relevant zijn voor gebruikers van algemene financiële verslaggeving.

De voorgestelde S1 standaard vereist een volledige, neutrale en nauwkeurige weergave van de significante duurzaamheidsrisico's en kansen. Ook wordt een definitie van materialiteit gegeven, afgestemd op het “Conceptual Framework for Financial Reporting”, “IAS 1 Presentation of Financial Statements” en “IAS 8 Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors”. Duurzaamheid gerelateerde financiële informatie is materieel als redelijkerwijs kan worden verwacht dat het weglaten, onjuist weergeven of versluieren van die informatie van invloed zal zijn op de beslissingen die de gebruikers van financiële verslaggeving nemen op basis van die rapportage. Desalniettemin wordt verwacht dat het materialiteitsoordeel over duurzaamheid gerelateerde verslaggeving afwijkt van het materialiteitsoordeel voor de jaarrekening. Dit komt onder andere omdat verwacht wordt dat opstellers voor de financiële duurzaamheid gerelateerde verslaggeving de financiële impact over langere periodes analyseren dan voor de jaarrekening.

De voorgestelde standaard vereist daarnaast een consistente aanpak voor de rapportage van informatie over significante duurzaamheidsrisico's en kansen die is gebaseerd op vier onderwerpen, namelijk:

- ▶ governance;
- ▶ strategie;
- ▶ risicomanagement; en
- ▶ prestatie maatstaven en doelstellingen.

Deze onderwerpen sluiten aan op de manier waarop een entiteit opereert en zijn bedoeld om relevante informatie voor belanghebbenden te verschaffen. Ook dient de entiteit de relatie uit te leggen tussen verschillende onderdelen van informatie, zoals bijvoorbeeld de relatie tussen duurzaamheid gerelateerde risico's en kansen en de informatie opgenomen in de jaarrekening van de entiteit. Ook moet de duurzaamheid gerelateerde financiële informatie in principe betrekking hebben op dezelfde (groep van) entiteit(en) als de jaarrekening en moet deze op hetzelfde moment openbaar gemaakt worden als de jaarrekening.

De voorgestelde standaard vereist tevens de opname van vergelijkende cijfers voor alle prestatie maatstaven opgenomen in de huidige periode. Schattingen die worden gebruikt bij het bepalen van uitkomsten van prestatie maatstaven dienen te worden toegelicht en beschreven. Daarnaast dienen assumpties die hierbij worden gehanteerd consistent te zijn met die gebruikt worden voor de jaarrekening.

Evenals onder IFRS (financiële verslaggeving) eist de voorgestelde standaard IFRS S1 om in het duurzaamheidsverslag een expliciete en ongeclausuleerde verklaring op te nemen dat is voldaan aan alle vereisten van de IFRS Sustainability Disclosure Standaarden.

4.4 Klimaat gerelateerde toelichtingseisen

Het doel van de voorgestelde IFRS S2 standaard is om entiteiten te verplichten informatie te verstrekken over hun blootstelling aan klimaat-gerelateerde risico's en kansen. De voorgestelde standaard bevat eisen voor de identificatie, meting en openbaarmaking van klimaat-gerelateerde financiële informatie.

De voorgestelde standaard vereist in hoofdlijnen dat een entiteit relevante informatie rapporteert over de hierboven genoemde onderwerpen:

- ▶ governance;
- ▶ strategie;
- ▶ risicomangement; en
- ▶ prestatie maatstaven en doelstellingen.

Deze worden hierna kort uitgewerkt.

Governance

De governance processen, interne beheersingsmaatregelen en procedures die de entiteit gebruikt om klimaat-gerelateerde risico's en kansen te monitoren en te beheersen.

Strategie

De klimaat-gerelateerde risico's en kansen die het bedrijfsmodel en strategie op de korte, middellange en lange termijn kan verbeteren, bedreigen of veranderen, inclusief:

- ▶ of en hoe informatie over klimaat-gerelateerde risico's en kansen de strategie en besluitvorming van management beïnvloedt;
- ▶ de huidige en geanticipeerde effecten van klimaat-gerelateerde risico's en kansen van het bedrijfsmodel;
- ▶ de effecten op de korte, middellange en lange termijn van klimaat-gerelateerde risico's en kansen die redelijkerwijs naar verwachting van invloed zullen zijn op het bedrijfsmodel, de strategie en de kasstromen van de entiteit, haar toegang tot financiering en kosten van kapitaal; en
- ▶ de veerkracht van de strategie van de entiteit (inclusief haar bedrijfsmodel) tegen het klimaat-gerelateerde risico's.

Risico management

Hoe klimaat-gerelateerde risico's worden geïdentificeerd, beoordeeld, bewaakt en beperkt door de entiteit.

Prestatiemaatstaven en doelstellingen

Informatie moet worden gegeven over de prestatie maatstaven en doelstellingen die worden gebruikt om de prestaties van de entiteit te beheren en te bewaken in relatie tot klimaat-gerelateerde risico's en kansen en resultaten. Tevens moeten maatregelen ter ondersteuning van de kwalitatieve informatieverschaffing en doelstellingen die de entiteit gebruikt om zijn prestatiedoelen te meten worden toegelicht. Een entiteit is verplicht om zowel algemene prestatie maatstaven te rapporteren als industrie-specifieke prestatie maatstaven. Daarnaast dient de entiteit bij het identificeren, selecteren en rapporteren van de prestatie maatstaven de relatie van deze cijfers met de cijfers opgenomen en toegelicht in de bijbehorende jaarrekening te overwegen.

4.5 Verhouding tussen de verschillende standaarden

Zoals hierboven reeds is beschreven is in de afgelopen periode de aandacht voor niet-financiële informatie toegenomen en als gevolg hiervan zijn er verschillende initiatieven ontstaan. Zo heeft de ISSB in 2022 "exposure drafts" gepubliceerd voor duurzaamheid gerelateerde financiële verslaggeving. Het is volgens de ISSB haar bedoeling dat deze standaarden een uitgebreide wereldwijde basisnorm zullen vormen voor duurzaamheid gerelateerde financiële informatieverschaffing over zaken die redelijkerwijs de waarde van de onderneming kunnen beïnvloeden op de korte, middellange en lange termijn. De ISSB heeft hiermee, net als bij de financiële rapportage, primair een investeerdersfocus. Ook de in 2022 door de SEC in de Verenigde Staten gedane voorstellen voor duurzaamheidsverslaggeving door ondernemingen met een beursnotering in de Verenigde Staten hebben een specifieke investeerdersfocus.

Internationale standaarden voor sustainability reporting, ontwikkeld door de ISSB

4

Zoals in paragraaf 2.4 uiteengezet is ook de Europese Unie bijzonder actief op het gebied van duurzaamheidsverslaggeving wat heeft geleid tot de EU CSRD en de EU ESRS.

Echter, de informatieverschaffing op grond van de EU CSRD en de ESRS'en gaat verder dan die van de voorstellen van de ISSB (en SEC) omdat de Europese regelgeving een focus heeft op een bredere groep aan belanghebbenden omdat ook gerapporteerd moet worden over duurzaamheid gerelateerde zaken die significante positieve of negatieve effecten kunnen hebben op mens, milieu en de economie.

De EU-regelgeving heeft hiermee een bredere multi-stakeholder focus. Daarnaast hanteert de EU CSRD en de EU ESRS'en een dubbele materialiteit (zie voor de bespreking hiervan par. 3.4 terwijl de ISSB zich primair richt op de financiële materialiteit.

Het onderstaande plaatje geeft de focus van de verschillende regelgeving weer.

De ISSB werkt naar eigen zeggen nauw samen met andere internationale organisaties en landen/regio's om de mogelijke adoptie van een wereldwijde basishnorm voor duurzaamheidsverslaggeving in de verschillende jurisdicties te ondersteunen. De standaarden die de ISSB publiceert zijn (momenteel) niet verplicht in lokale jurisdicties en evenmin van toepassing op Europese ondernemingen. Het streven is dat de ISSB-standaarden op zelfstandige basis kunnen worden gebruikt of eventueel door landen/regio's kunnen worden geïntegreerd in lokale wettelijke vereisten, om hiermee mogelijk bredere behoeften van belanghebbenden of lokale beleidsbehoeften te dienen.

Volgens de ISSB is het uiteraard aan nationale/regionale jurisdicties om te bepalen of het voor entiteiten verplicht wordt om te rapporteren volgens de ISSB-standaarden. Belangrijk is wel dat de toepassing van de ISSB-standaarden (IFRS S) geheel los staat van, dus niet gekoppeld is aan, de toepassing van IFRS-standaarden (IFRS) in de jaarrekening.



Internationale standaarden voor sustainability reporting, ontwikkeld door de ISSB

4

De gegeven feedback op de voorstellen van de ISSB, EU en SEC met betrekking op de duurzaamheidsverslaggeving benadrukte vaak de noodzaak voor internationale samenwerking en consistentie en verdere convergentie. Daarom hebben de Europese Commissie en EFRAG zoveel mogelijk aansluiting geprobeerd te zoeken met standaarden die ontwikkeld zijn of worden door GRI (Global Reporting Initiative), ISSB (International Sustainability Standards Board) en SEC. Het streven van de EU is ervoor te zorgen dat als een onderneming aan de EU CSRD en de EU ESRS voldoet, deze onderneming dan tevens aan de ISSB-standaarden voldoet. Naar verwachting zal de Europese Commissie of EFRAG daartoe ook een informatieve vergelijkingstabel opstellen voor de regels in de ESRS'en en desbetreffende standaarden van de ISSB.

5



Integrated Reporting

5.1 Algemeen

Integrated Reporting (<IR>) is een voorbeeld van één van de eerdere raamwerken op het gebied van duurzaamheidsrapportages die door enkele multinationale ondernemingen al vrijwillig zijn toegepast. De organisatie achter <IR> is in 2022 opgegaan in de ISSB. Van belang is dat <IR> niet verplicht is voor ondernemingen, maar <IR> wel al door diverse ondernemingen in en buiten Nederland vrijwillig wordt toegepast. Het <IR> raamwerk geeft inzicht in de relatie tussen financiële informatie en duurzaamheidsinformatie en hoe deze informatie geïntegreerd gepresenteerd kan worden.

Het uitgangspunt van <IR> is dat waarde niet alleen gecreëerd wordt door of binnen een organisatie. Waarde wordt ook beïnvloed door de externe omgeving en relaties met anderen. Ook is waarde afhankelijk van de beschikbaarheid en kwaliteit van verschillende hulpbronnen. Het rapporteren van uitsluitend financiële informatie is daarom onvoldoende voor vermogensverschaffers om inzicht te krijgen hoe de onderneming in de toekomst waarde zal kunnen creëren en hoe de onderneming in de afgelopen periode waarde heeft gecreëerd. Het doel van <IR> is dan ook om de meest materiële informatie over de strategie, governance, resultaten en toekomstverwachtingen van een bedrijf samen te brengen.

Een geïntegreerd verslag dient daarom naast inzicht in financieel gecreëerde waarde (winst uit producten en diensten) ook informatie te bevatten over de sociale en ecologische context waarin het bedrijf opereert. Een toelichting op behaalde sociale waarde (mens en maatschappij), ecologische waarde (behoud van de aarde) en intellectuele waarde (kennis) maken ook onderdeel uit van <IR> verslaggeving.

De International Integrated Reporting Council (IIRC), die verantwoordelijk was voor het opstellen van het <IR> Framework en het stimuleren van het toepassen daarvan, had duidelijk gekozen om de vermogensverschaffers als belangrijkste doelgroep van het geïntegreerde verslag te zien. <IR> geeft aan welke informatie vermogensverschaffers nodig hebben bij de beslissing om in een onderneming te investeren. De informatie over de strategie, governance, resultaten en toekomstverwachting is echter ook relevant voor andere stakeholders.

<IR> is dus niet het bundelen van het financiële jaarverslag en duurzaamheidsverslag of het opnemen van niet-financiële informatie in het bestuursverslag. <IR> gaat veel verder en is een manier om het proces van waardecreatie, de strategie en toekomstbestendigheid beter inzichtelijk te maken.

5.2 Raamwerk <IR>

<IR> heeft een focus op bredere waardecreatie vanuit het bedrijfsperspectief. Er wordt niet enkel gekeken naar één vorm van waarde (kapitaal), maar het gaat om waardecreatie door een bedrijf op meerdere terreinen. De IIRC heeft zes vormen van kapitaal gedefinieerd die voor een onderneming relevant (kunnen) zijn:

- ▶ financieel kapitaal, zoals leningen en eigen vermogen;
- ▶ geproduceerd kapitaal, zoals producten, diensten, gebouwen, machines en infrastructuur;
- ▶ intellectueel kapitaal, zoals patenten, licenties, copyrights, systemen en protocollen;
- ▶ menselijk kapitaal, zoals vaardigheden, ervaring en kennis van personeel;
- ▶ sociaal en relationeel kapitaal, zoals relaties met de samenleving en belangrijke belanghebbenden; en
- ▶ natuurlijk kapitaal, zoals natuurlijke hulpbronnen en het milieu.

De kern van een geïntegreerd verslag <IR> is de toelichting op het proces van waardecreatie. Hierin wordt compact beschreven wat de input, de kernactiviteiten, processen en de uitkomsten zijn van de gehele bedrijfsvoering. Vermogensverschaffers krijgen door de informatie over de volledige impact van de bedrijfsactiviteiten en de samenhang tussen de financiële en niet-financiële prestaties een beter beeld van de organisatie en kunnen daardoor een beter geïnformeerde beslissing nemen.

Het proces van waardecreatie wordt daarnaast ook beïnvloed door de governance, kansen, risico's en de visie en strategie van de onderneming. In een geïntegreerd verslag moet aan al deze aspecten aandacht worden besteed om vermogensverschaffers goed te informeren over de houdbaarheid van de strategie, het bedrijfsmodel en het vermogen om waarde te (blijven) creëren.

Het <IR>-raamwerk bestaat uit een aantal principes die toegepast moet worden bij het opstellen van het geïntegreerde verslag. Allereerst moet het verslag een strategische en toekomstgerichte focus hebben. Het geïntegreerde verslag moet inzicht geven in de strategie van de organisatie en hoe de strategie gerelateerd is aan het vermogen van de onderneming om waarde te creëren op korte, middellange en lange termijn. Daarnaast is het belangrijk dat het verslag goed inzicht geeft in de connectiviteit van de informatie. Het verslag moet een holistisch beeld geven van relaties tussen alle elementen die invloed hebben op het vermogen van de onderneming om waarde te creëren.

Het <IR> verslag dient ook inzicht te geven in de relaties met de stakeholders. Belangrijke stakeholders kunnen een grote invloed hebben op de organisatie en haar vermogen om waarde te creëren.

Het is daarom belangrijk om te weten hoe de organisatie omgaat met de wensen en behoeften van haar stakeholders. Het is tevens belangrijk dat een geïntegreerd verslag beperkt in omvang is. De focus moet liggen op informatie over zaken die substantieel invloed hebben op de waardecreatie. Ook bij <IR> speelt materialiteit daarom een rol. Informatie wordt als materieel gezien als de informatie een substantiële impact kan hebben op het vermogen van de organisatie om waarde te creëren op korte, middellange of lange termijn. Tot slot is het belangrijk dat de verstrekte informatie betrouwbaar, volledig, consistent en vergelijkbaar is.

Qua inhoud onderscheidt het <IR> raamwerk acht onderwerpen die aandacht moeten krijgen:

- ▶ beschrijving van de organisatie en de externe omgeving;
- ▶ governance;
- ▶ bedrijfsmodel;
- ▶ kansen en risico's;
- ▶ strategie en gebruik van kapitaal;
- ▶ resultaten;
- ▶ vooruitzichten; en
- ▶ wijze van opstellen van het geïntegreerde verslag.

Het <IR> raamwerk is "principle-based".

In plaats van gedetailleerde voorschriften moet bij elk onderwerp een centrale vraag worden beantwoord. Er wordt wel een aantal informatie-elementen genoemd dat bij dat onderwerp ter sprake kan komen. Onderstaande tabel geeft deze informatie beknopt weer.

Belangrijk element om hierbij in gedachten te houden is dat het niet gaat om het losstaand presenteren van al deze informatie. Het gaat erom dat de elementen geïntegreerd en samenhangend gerapporteerd worden.

Onderwerpen geïntegreerd verslag

A. Beschrijving van de organisatie en de externe omgeving

Wat doet de organisatie en wat zijn de omstandigheden waarin de organisatie opereert?

- ▶ doelstelling van de organisatie;
- ▶ normen en waarden van de organisatie;
- ▶ aandeelhoudersstructuur, kapitaalstructuur, juridische structuur en interne organisatiestructuur;
- ▶ belangrijkste activiteiten en markten;
- ▶ positionering binnen de markten en concurrentieverhoudingen;
- ▶ positie in de (internationale) waardeketen;
- ▶ omvang van de organisatie, gemeten naar omzet en aantal werknemers;
- ▶ belangrijke ontwikkelingen in de externe omgeving en de reactie van de organisatie daarop.

B. Governance

Hoe helpt de governance structuur bij het creëren van waarde?

- ▶ bestuursstructuur, inclusief achtergrond van de bestuurders en commissarissen en mate van diversiteit;
- ▶ de invloed van wet- en regelgeving op de bestuursstructuur;
- ▶ wijze waarop de normen en waarden van de organisatie invloed hebben op het gebruik van de verschillende soorten kapitaal;
- ▶ of de organisatie op het gebied van corporate governance verder gaat dan de wettelijke eisen;
- ▶ beleid voor bezoldiging van bestuurders en commissarissen, wijze waarop het beleid is toegepast en hoe dit beleid leidt tot waardecreatie;
- ▶ acties van de RvC om de strategie, risico's en interne risicobeheersingsmaatregelen te beoordelen;
- ▶ verantwoordelijkheid van de RvC voor het stimuleren en toepassen van innovatie;
- ▶ beloningsverhoudingen binnen de organisatie.

C. Bedrijfsmodel

Wat is het bedrijfsmodel?

- ▶ belangrijkste input;
- ▶ belangrijkste bedrijfsactiviteiten;
- ▶ belangrijkste producten en diensten;
- ▶ interne resultaten, zoals omzet, cash flow, werknemerstevredenheid en reputatie;
- ▶ externe resultaten, zoals klanttevredenheid, merkentrouw, belastingafdracht en sociale en ecologische gevolgen van het gevoerde beleid.

D. Risico's en kansen

Wat zijn de specifieke risico's en kansen die invloed hebben op de waardecreatie door de organisatie en hoe gaat de organisatie daarmee om?

- ▶ beschrijving van de belangrijkste interne en externe risico's van de organisatie;
- ▶ inschatting van de kans dat die risico's zich voor zullen doen en de impact als de risico's zich voordoen;
- ▶ beschrijving van de stappen die genomen zijn om de risico's te beheersen;
- ▶ beschrijving van de belangrijkste kansen voor de organisatie en de wijze waarop de organisatie waarde creëert vanuit deze kansen.

E. Strategie en gebruik van kapitalen

Waar wil de organisatie naar toe en hoe wil zij daar komen?

- ▶ strategische doelstellingen op korte, middellange en lange termijn;
- ▶ de strategie die moet leiden tot het realiseren van de doelstellingen;
- ▶ de inzet van resources om de strategie te implementeren;
- ▶ de rol van innovatie binnen de strategie;
- ▶ de rol van stakeholders bij het ontwikkelen van de strategie.

Onderwerpen geïntegreerd verslag

F. Resultaten

In welke mate heeft de organisatie haar strategische doelstellingen gerealiseerd en wat is de impact op de verschillende soorten kapitaal?

- ▶ behaalde financiële resultaten;
- ▶ de veranderingen in het geproduceerde, intellectuele, menselijke, sociale en natuurlijke kapitaal;
- ▶ de status van de relaties met de belangrijkste stakeholders;
- ▶ een vergelijking tussen de huidige en historische resultaten;
- ▶ een vergelijking tussen de huidige resultaten en de vooruitzichten;
- ▶ het verband tussen de financiële resultaten en de veranderingen in de andere soorten kapitaal.

G. Vooruitzichten

Wat zijn de belangrijkste uitdagingen en onzekerheden die de organisatie tegenkomt bij het uitvoeren van de strategie? En wat zijn de implicaties daarvan?

- ▶ verwachte veranderingen in de externe omgeving en hoe de onderneming voorbereid is om daarop te reageren;
- ▶ verwachtingen en de gevoeligheid van de verwachte resultaten voor externe omstandigheden;
- ▶ bespreking van de gerealiseerde resultaten in vergelijking met de in het voorgaande jaar uitgesproken verwachtingen.

H. Wijze van opstellen van het rapport

Hoe heeft de organisatie bepaald welke aangelegenheden opgenomen zijn in het geïntegreerde verslag? En hoe zijn die onderwerpen gekwantificeerd of beoordeeld?

- ▶ wijze waarop de organisatie bepaald heeft waarvan wel en geen verslag wordt gedaan, inclusief de manier waarop de gehanteerde materialiteit is bepaald.



Contact

Voor meer informatie over dit onderwerp kunt u contact opnemen met uw reguliere contactpersoon van EY of één van onderstaande personen:

Anke Laan

Partner EY, Climate Change and Sustainability Services

anke.laan@nl.ey.com

Rob Wortelboer

Partner EY, Climate Change and Sustainability Services

rob.wortelboer@nl.ey.com

Gerard van Santen

Partner EY, Professional Practice Group

gerard.van.santen@nl.ey.com

Cees van Geffen

Senior Manager EY, Professional Practice Group

cees.van.geffen@nl.ey.com

Sonja Visser

Senior Manager EY, Professional Practice Group

sonja.visser@nl.ey.com

EY | Building a better working world

EY exists to build a better working world, helping create long-term value for clients, people and society and build trust in the capital markets.

Enabled by data and technology, diverse EY teams in over 150 countries provide trust through assurance and help clients grow, transform and operate.

Working across assurance, consulting, law, strategy, tax and transactions, EY teams ask better questions to find new answers for the complex issues facing our world today.

EY refers to the global organization, and may refer to one or more, of the member firms of Ernst & Young Global Limited, each of which is a separate legal entity. Ernst & Young Global Limited, a UK company limited by guarantee, does not provide services to clients. Information about how EY collects and uses personal data and a description of the rights individuals have under data protection legislation are available via ey.com/privacy. EY member firms do not practice law where prohibited by local laws. For more information about our organization, please visit ey.com.

© 2023 Ernst & Young Accountants LLP
All Rights Reserved.

ED None

This material has been prepared for general informational purposes only and is not intended to be relied upon as accounting, tax, legal or other professional advice. Please refer to your advisors for specific advice.

ey.com